

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
24/6609 - CFH

Dato
02.12.2024

Dokument 8: 7 S (2024-2025) Representantforslag om en forsterket kamp mot ungdomskriminalitet – uttalelse

Jeg viser til oversendelse 9. oktober 2024 av et representantforslag fra Mudassar Kapur, Tage Pettersen, Margret Hagerup, Aase Marthe J. Horryngmo og Mari Holm Lønseth om en forsterket kamp mot ungdomskriminalitet (dok. 8: 7 S (2024–2025)).

Regjeringen er opptatt av å forebygge og bekjempe organisert og gjengrelatert kriminalitet og forebygge ungdomskriminalitet. Flere tiltak regjeringen har gjennomført, og jobber med, har direkte relevans for bekjempelse av de kriminelle nettverkene og gjenger. Det gjelder for eksempel tiltak mot økonomisk kriminalitet, der inndragning av utbytte og tiltak mot hvitvasking av penger er sentralt.

Også tiltakene mot ungdomskriminalitet, samt målrettede budsjettildelinger er del av tiltak mot gjengene. I regjeringens første statsbudsjett ble det bevilget 200 millioner kroner til blant annet en varig styrket innsats mot gjengkriminalitet. 40 millioner kroner av disse ble særskilt tildelt Oslo politidistrikts innsats mot kriminelle miljøer og gjenger.

I 2024 ble politibudsjettet økt med:

- 15 millioner til forebygging av gjengkriminalitet i Oslo
- 80 millioner til et etterforskningsløft og styrket påtalemyndighet
- 50 millioner kroner til kampen mot økonomisk kriminalitet og kriminelle nettverk, hvor 15 millioner går til nytt bedragerisenter i økokrim

I forbindelse med statsbudsjettet for 2025 lanserer regjeringen «Gjengpakke 2». Regjeringen foreslår med dette å sette av 2,8 milliarder kroner til bekjempelsen av

kriminalitet til neste år. 2,4 milliarder kroner går til å styrke arbeidet mot kriminelle nettverk, kriminelle gjenger og organisert kriminalitet og grunnfinansieringen av politiet, blant annet for å få flere politifolk i gatene. Regjeringen foreslår også 405 millioner kroner til målrettede tiltak til forebygging av barne- og ungdomskriminalitet. I nysalderingen for 2024 er det i tillegg foreslått 37,5 millioner kroner for å muliggjøre en rask iverksettelse av tiltak knyttet til økt kapasitet for mindreårige i kriminalomsorgen og lovendringer om strafferettslige reaksjoner for ungdom.

Regjeringen har styrket innsatsen mot organisert kriminalitet, kriminelle gjenger og kriminelle nettverk med 300 millioner kroner i revidert nasjonalbudsjett i 2024, med en varig styrking på 600 millioner kroner i året fra 2025 som inngår i økningen i politiet på 2,4 milliarder kroner. Dette er en vesentlig forsterkning av politiets evne til å iverksette tiltak, inkludert økt bemanning. Som en del av de 2,4 milliardene til politiet, foreslås også 90 millioner kroner til bekjempelse av økonomisk kriminalitet og kriminelle bakmenn. Satsingen skal gjøre det mulig å identifisere de ulike kriminelle aktørene gjennom bedre etterretning og økt oppdagelsesrisiko, samt økt kapasitet til å etterforske og iretteføre kriminaliteten. Det er en målsetting å inndra langt mer utbytte fra den kriminelle økonomien og hindre rekrutteringen til nettverkene.

Styrkingen setter også politiet i stand til økt forebygging, økt tilstedeværelse og bedre beredskap i prioriterte områder. Kriminelle nettverk og gjenger har ingen plass i det norske samfunnet og satsningen på politiet er et tydelig signal om dette.

Regjeringen har i løpet av det siste året lagt frem to lovproposisjoner som begge blant annet skal sikre raskere og bedre reaksjoner for unge lovbrøyttere – Prop. 139 L (2022–2023) *Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll)* og Prop. 114 L (2023–2024) *Endringer i konfliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom)*.

Forslagene i Prop. 139 L (2022–2023) ble enstemmig vedtatt av Stortinget i desember 2023, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 110, og trådte i hovedsak i kraft 1. september 2024. Endringene innebærer forbedringer av de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. I tillegg har påtalemyndigheten fått flere verktøy for å forebygge ungdomskriminalitet. Blant annet utvides virkeområdet for påtalemyndighetens hjemmel til å nedlegge oppholdsforbud etter straffeprosessloven § 222 c, til også å omfatte ungdom mellom 15 og 18 år. Regjeringen prioriterte om lag 19 millioner kroner til iverksettelse av disse lovendringene i statsbudsjettet for 2024. Videre er det vedtatt at varetekt skal kunne gjennomføres som oppholdspåbud med elektronisk kontroll. Endringen gjelder for alle aldersgrupper. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2025 foreslått 40 millioner kroner til iverksettelse av denne lovendringen.

Videre fremmet regjeringen Prop. 114 L (2023–2024) i juni 2024. Flere av endringene, som nettopp er vedtatt av Stortinget, legger til rette for at det lokalt kan etableres «hurtigspor» for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner under 18 år. I statsbudsjettet for 2025 har regjeringen foreslått 34 millioner kroner til iverksettelse av disse lovendringene, inkludert midler til etablering av «hurtigspor» for behandling av

straffesaker i Oslo der gjerningspersonen er under 18 år. Disse midlene inngår som en del av tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet i «Gjengpakke 2».

Når barn under 18 år må fengsles, skal dette fortrinnsvis foregå i egne ungdomsenheter. Det har de siste to årene vært kapasitetsutfordringer i ungdomsenhetene. I budsjettet for 2024 ble det derfor bevilget midler til to nye plasser ved Ungdomsenhet øst. Disse plassene er nå i bruk. I statsbudsjettet for 2025 foreslår regjeringen ytterligere 145 millioner kroner for å sikre tilstrekkelig antall plasser for plasser til mindreårige i 2025 og 2026, inkludert gjennomføring av varetekt med elektronisk kontroll. Disse midlene inngår også som en del av tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet i «Gjengpakke 2».

Jeg går nå over til å kommentere på de konkrete forslagene. Det er innhentet innspill fra Barne- og familiedepartementet og Kunnskapsdepartementet til merknaden til forslag nr. 5. For øvrig viser jeg også til min uttalelse til Dokument 8:10 S (2024–2025).

Forslag nr. 1: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å innføre adgang til å pålegge gjengkriminelle omvendt voldsalarm

Lovverket inneholder allerede flere hjemler som gir adgang til å pålegge såkalt omvendt voldsalarm – i lovverket omtalt som elektronisk kontroll. Elektronisk kontroll er et virkemiddel for å sikre overholdelse av visse beskyttelsestiltak. Virkemidlet kan benyttes av retten, som etter straffeloven § 57 femte ledd kan beslutte elektronisk kontroll dersom det er nødvendig for å sikre at et idømt kontaktforbud skal bli overholdt. Etter straffeprosessloven § 222 g kan også påtalemyndigheten ilegge elektronisk kontroll for å sikre at et besøksforbud skal bli overholdt. De nevnte reglene ble utvidet ved endringslov 20. desember 2023 nr. 111, etter forslag fra regjeringen, og trådte i kraft 8. april 2024. Ved endringslov 20. desember 2023 nr. 110 ble det også innført en ny bestemmelse i straffeprosessloven § 184 b, som gir retten adgang til å beslutte at fengsling skal gjennomføres som oppholdspåbud med elektronisk kontroll dersom vilkårene for fengsling er oppfylt og slik gjennomføring utenfor fengsel anses egnet. Bestemmelsen har ikke trådt i kraft.

De nevnte reglene er generelle og ikke begrenset til visse former for kriminalitet eller visse kategorier kriminelle. Dersom en trusselutøver har gjengtilknytning, kan imidlertid dette være et moment som tillegges vekt i vurderingen av om elektronisk kontroll skal benyttes i den enkelte saken. Eventuelle særregler for gjengkriminelle kan virke være kompliserende. Det som er viktig er at vi har regler som anvendelige slik at politi/påtalemyndigheten gis anledning til å drive effektiv kriminalitetsbekjempelse.

Jeg viser for øvrig til mine kommentarer til forslag nr. 4 nedenfor.

Forslag nr. 2: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å utvide påtalemyndighetens mulighet til å ilegge multikriminelle gjengmedlemmer oppholdsforbud uten domstolsbehandling

Straffeprosessloven § 222 a gir påtalemyndigheten hjemmel til å nedlegge besøksforbud. Et besøksforbud kan blant annet gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys å oppholde seg på et bestemt sted, jf. § 222 a andre ledd. Bestemmelsen gir hjemmel til å

nedlegge forholdsvis vidtgående forbud. I HR-2019-1078-U var for eksempel en person i en avgrenset periode ilagt forbud mot å oppholde seg i Arendal sentrum.

Besøksforbud kan etter § 222 a første ledd nedlegges dersom det er grunn til å tro at personen ellers vil begå en straffbar handling overfor en annen person, forfølge en annen person, på annet vis krenke en annens fred eller begå ordensforstyrrelser som er særlig belastende for en annen person. Forbudet kan nedlegges for å beskytte en eller flere enkeltpersoner, men også til beskyttelse for en nærmere avgrenset krets av personer, jf. første ledd andre punktum. Det kan være aktuelt å beskytte et høyt antall ikke navngitte personer. I nevnte HR-2019-1078-U var den beskyttede kretsen angitt som et «et ungdomsmiljø – som slik retten har forstått det i større eller mindre grad har en form for relasjon til A – hovedsakelig i aldersgruppen 13 til 20 år i Arendal kommune, som regelmessig oppholder seg/ferdes i Arendal sentrum».

Påtalemyndigheten har også adgang til å ilegge oppholdsforbud etter straffeprosessloven § 222 b. Bestemmelsen retter seg mot personer med tilknytning til voldelige grupper, og kan benyttes for å hindre skade på personer som bor eller oppholder seg i nærheten av tilholdsstedet for en av gruppene. Når særlige grunner taler for det, kan forbudet også gjelde for en annen bestemt eiendom, jf. § 222 b første ledd andre punktum. Formålet med bestemmelsen er særlig å kunne nedlegge oppholdsforbud overfor medlemmer av motorsykelklubber som utøver vold i oppgjør med andre klubber, men bestemmelsen er ikke begrenset til slike grupper, jf. Ot.prp. nr. 85 (1996–97) punkt 1 side 1.

Videre kan påtalemyndigheten ilegge oppholdsforbud overfor barn og unge etter straffeprosessloven § 222 c. Bestemmelsen er ment å gi politiet mulighet til effektivt å kunne følge opp barn og unge som oppholder seg i belastede og kriminelle miljøer, som et forebyggende og beskyttende tiltak. Paragraf 222 c første ledd fastsetter at påtalemyndigheten kan forby et barn under 15 år å oppholde seg på et bestemt sted dersom det er grunn til å tro at opphold på stedet øker faren for at barnet begår en ellers straffbar handling. Tiltaket må være nødvendig og forholdsmessig, jf. straffeprosessloven § 170 a. Ved ovenfor nevnte endringslov 20. desember 2023 nr. 110 ble adgangen til å ilegge oppholdsforbud etter § 222 c utvidet til også å gjelde barn mellom 15 og 18 år. Endringen trådte i kraft 1. september 2024. Bakgrunnen for utvidelsen var behovet for større grad av kontroll med enkelte ungdomsmiljøer og mulighet til å forebygge at utsatte ungdommer blir rekruttert inn i et kriminelt miljø, jf. Prop. 139 L (2022–2023) punkt 29.1.4.1 side 247.

Straffeprosessloven inneholder følgelig allerede i dag flere hjemler som gir påtalemyndigheten vidtrekkende mulighet til å ilegge oppholdsforbud når det er behov for dette, også overfor dem som i forslaget omtales som «multikriminelle» – både for å beskytte andre personer (straffeprosessloven §§ 222 a og 222 b) og, for barn og unge, til beskyttelse for vedkommende selv (§ 222 c).

Mitt departement vurderer fortløpende om det er behov for endringer i disse reglene. Det geografiske og tidsmessige omfanget av besøksforbud ble nylig vurdert i forarbeidene til ovenfor nevnte endringslov 20. desember 2023 nr. 111, Prop. 128 L (2022–2023) punkt 9.5 side 59–60. Departementet uttalte her blant annet at:

«Dersom et besøksforbud ikke kan begrunnes med at det er risiko for inngrep i noen bestemte personers rettigheter eller friheter slik at det foreligger konkrete motstridende interesser, vil imidlertid adgangen til å gjøre inngrep i noens bevegelsesfrihet være mer begrenset. Etter departementets syn er det derfor neppe hensiktsmessig å åpne for at det kan ilegges besøksforbud til beskyttelse for alle som til enhver tid måtte oppholde seg i et større område.»

I forarbeidene til nevnte endringslov 20. desember 2023 nr. 110, Prop. 139 L (2022–2023) punkt 29.1.4.1 side 247, ble det vurdert om det var behov for å utvide 222 c ytterligere, for eksempel til å omfatte unge voksne i alderen 18 til 24 år. Under henvisning til bestemmelsens formål og inngrepets karakter fant departementet imidlertid ikke grunnlag for å foreslå en slik utvidelse.

Det som er viktig er at politiet har de hjemlene de trenger for å drive effektiv kriminalitetsbekjempelse, samtidig som regelverket må treffe etter intensjonen.

Forslag nr. 3: Stortinget ber regjeringen legge til rette for å innføre permanent områdebevæpning i utsatte områder. Politimestrene skal få større myndighet til å avgjøre hvor permanent områdebevæpning skal iverksettes

Norsk politi er som hovedregel ubevæpnet i den daglige tjenesten, men alt operativt tjenestepersonell i politiet er utdannet og trent til å bruke skytevåpen. For å sikre rask responstid og god beredskap har alle politiets patruljebiler fremskutt lagring av våpen. Politiet har i dag adgang til bevæpning ved sårbare objekter og til patruljering mellom disse - såkalt områdebevæpning. Etter samtykke fra departementet kan Politidirektoratet beslutte bevæpning mellom sårbare objekter i et avgrenset område inntil ett år av gangen. Det er innført tidsbegrenset bevæpning ved både Oslo lufthavn Gardermoen og Bergen lufthavn Flesland, men mitt departement har ikke mottatt noen anmodning om områdebevæpning.

Spørsmålet om bevæpning av norsk politi har de siste årene vært grundig utredet og vurdert blant annet i NOU 2017:9 Politi og bevæpning og sist en i vurdering som en del av flere tema i Maktmiddelutvalgets rapport – Politiets bruk av maktmidler. Maktmiddelutvalget har sett på politiets samlede bruk av maktmidler og presenterer et oppdatert kunnskapsgrunnlag. Utvalget beskriver, vurderer og anbefaler forskjellige modeller og tiltak. Maktmiddelutvalgets rapport har vært på høring og mitt departement jobber med å vurdere og følge opp ulike forslag. Det er for tidlig å konkludere når det gjelder eventuelle endringer av politiets adgang til bevæpning, herunder evt muligheter for geografiske begrensninger.

Forslag nr. 4: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å sikre politiet hjemmel til å benytte fotlenke på personer som er ilagt oppholdsforbud

Som nevnt over gir straffeprosessloven § 222 a hjemmel til å nedlegge besøksforbud, som blant annet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys å oppholde seg på et bestemt sted, jf. § 222 a andre ledd. Etter de ovenfor nevnte lovendringene som trådte i kraft 8. april 2024, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 111, kan påtalemyndigheten

ilegge elektronisk kontroll (fotlenke) av besøksforbud eller kontaktforbud dersom den forbudet retter seg mot, med skjellig grunn mistenkes for brudd på forbudet, og elektronisk kontroll anses nødvendig for at forbudet skal bli overholdt, jf. straffeprosessloven § 222 g første ledd første punktum. I særlige tilfeller kan elektronisk kontroll av besøksforbud også ilegges når det antas påkrevd for å hindre at noen begår en straffbar handling mot en annen person, selv om det ikke er skjellig grunn til mistanke om brudd på forbudet, jf. § 222 g første ledd tredje punktum. Elektronisk kontroll må i alle tilfeller være nødvendig og forholdsmessig, jf. straffeprosessloven § 170 a.

Som det er redegjort for i Prop. 128 L (2022–2023) punkt 4.3, er elektronisk kontroll et inngripende tiltak, som får betydelige konsekvenser for den som får det ilagt. Samtidig må også interessene til den som forbudet skal beskytte, ivaretas. Etter mitt syn balanserer straffeprosessloven § 222 g i sin nåværende form disse hensynene på en god måte. Jeg utelukker ikke at det på sikt kan være aktuelt å se nærmere på om det er behov for ytterligere justeringer av adgangen til å ilegge elektronisk kontroll overfor personer som er ilagt forbud mot å oppholde seg på bestemte steder. Det er naturlig å vurdere om reglene har hatt ønsket effekt etter at de har virket noe tid.

Forslag nr. 5: Stortinget ber regjeringen legge til rette for kvelds åpne skoler og fritidsaktiviteter, særlig rettet mot barn og unge i lavinntektsfamilier og i levekårsutsatte områder

Det er innhentet innspill fra Barne- og familiedepartementet og Kunnskapsdepartementet til merknaden til denne besvarelsen.

Jeg er enig i at forebygging er svært viktig og at meningsfulle fritidsaktiviteter og inkluderende møteplasser kan være et godt tiltak i den sammenheng. Jeg er kjent med at kommuner har møteplasser og åpne skoler som barn og unge kan benytte seg av på ettermiddag og kveldstid. Områdesatsingene i levekårsutsatte områder i Oslo og andre store byer prioriterer tiltak for å legge til rette for gode oppvekst- og nærmiljøer.

Tilskuddsordningen *Tilskudd til inkludering av barn og unge* har i perioden 2022–2024 blitt styrket med til sammen 231 millioner kroner, og utgjør i 2024 totalt 758 millioner kroner. Gjennom ordningen kan kommuner, frivillige organisasjoner og andre private aktører søke om tilskudd til prosjekter for å inkludere utsatte barn og unge i ferie- og fritidsaktiviteter, åpne møteplasser og utdanningsløp.

Som en del av arbeidet mot sosial ulikhet vil regjeringen våren 2025 legge frem en stortingsmelding om sosial mobilitet og sosial utjevning for barn og unge og familiene deres. For å lykkes må vi se bredt og helhetlig på livet til barn og unge. Vi må ta grep på arenaene der de og foreldrene deres er, slik som barnehage, skole, helsetilbud og fritidsaktiviteter. Dette er et arbeid som flere departementer samarbeider om – Arbeids- og inkluderingsdepartementet, Barne- og familiedepartementet, Kulturdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet. Formålet med meldingen er å forsterke politikken for å redusere sosiale forskjeller og motvirke at dårlige levekår går i arv.

Forslag nr. 6: Stortinget ber regjeringen fjerne hindre i taushetsplikten som gjør at informasjon ikke kan utveksles mellom politi, kommune, fylkeskommune, skole og barnevern om unge i risikozonen for kriminalitet

I forbindelse med stortingets behandling av Prop. 139 L (2022–2023) om endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll) og to representantforslag om gjeng- og organisert kriminalitet, ble det fattet vedtak i Stortinget om å foreta en juridisk gjennomgang av relevant lovverk om taushetsplikt og informasjonsplikt for alle relevante instanser som jobber med barn og unge som har høy risiko for å begå alvorlig lovbrudd, med spesielt henblikk på mulighetsrommet for informasjonsflyt. Vedtaket er under behandling, og vil ses i sammenheng med arbeidet med regelverksutvikling for å motvirke gjengkriminalitet.

Forslag nr. 7: Stortinget ber regjeringen sørge for én-til-én-oppfølging av unge i faresonen for kriminalitet gjennom flere kommunale samarbeidsprosjekter

Tett oppfølging kan være løsningen for barn og unge i faresonen. Kommunene velger ulike løsninger for slik oppfølging. Noen kommuner har etablert mentorer eller losere som følger opp utsatte barn og unge. De som gjennomfører ungdomsstraff eller ungdomsoppfølging følges opp av et tverretattlig oppfølgingsteam som skal hjelpe ungdommene med ulike utfordringer. Også barn som mottar hjelpetiltak fra barnevernet kan få tett oppfølging gjennom ulike terapeutiske programmer. Det er viktig at barn og unge får hjelp til sine utfordringer fra et tverrsektorielt og koordinert tjenesteapparat som finner frem til den enkeltes ressurser og muligheter.

Forslag nr. 8: Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendringer som sikrer politiet hjemmel til å pålegge mindreårige og foreldre å møte politiet før lovbrudd blir begått.

Politiet har i dag hjemmel i politiloven § 13 til å pålegge barn og foresatte å møte for politiet til samtale. Hvis barnet og foresatte har fått innkallingen og uteblir fra samtalen, kan politiet beslutte å hente dem til samtalen. Innkalling kan skje dersom det er «grunn til å tro» barnet har begått en straffbar handling. Det vil si at det ikke er krav om sannsynlighetsovervekt. Formålet skal være å forebygge en kriminell utvikling hos en ung person som politiet mener befinner seg i en utsatt posisjon for dette.

Slik jeg forstår forslaget vil forslagstillerne fjerne vilkåret «grunn til å tro» at det er begått en straffbar handling, altså en lavere terskel for innkalling. Jeg minner om at et brudd på oppmøteplikten vil innebære at politiet om nødvendig vil kunne avhente barn og foresatte. Som grunnlag for en slik bruk av makt bør det foreligge et mistankegrunnlag utover en ren bekymring.

Bekymrings samtalen har vært et sentralt verktøy i politiets forebyggende arbeid overfor barn og unge. Det er imidlertid begrenset kunnskap om effekten av disse samtalene, herunder om og i hvilken grad de faktisk forebygger ny kriminalitet og påvirker andre viktige såkalte livsløpsutfall, som deltakelse i utdanning og arbeid. Det er gjennomført

flere nordiske studier om bekymringssamtalen, men det foreligger ikke forskning som viser om metoden er effektiv eller ikke. Studiene tilsier at det er behov for mer kunnskap også om effekten av bekymringssamtalene som gjennomføres av norsk politi. Justis- og beredskapsdepartementet har derfor sendt på høring forslag til endringer i politiregisterforskriften som innebærer at politiet vil kunne utlevere opplysninger fra bekymringssamtaler til forskning. Høringen er nylig avsluttet og regelendringene ble vedtatt og trådte i kraft 19. november.

Det vises for øvrig til verdien av lokalt politi med kunnskap om det lokale kriminalitetsbildet og befolkningen som bor i området.

Før det vurderes å endre vilkårene for pliktige bekymringssamtaler, bør ordningen som sådan gjennomgås og vurderes.

Forslag nr. 9: Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendringer som hjemler idømmelse av oppholdsforbud i bestemte områder i bestemte tidsrom for den som dømmes for gjengrelatert kriminalitet

Straffeloven § 57 gir hjemmel for idømmelse av kontaktforbud, som blant annet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys å oppholde seg i bestemte områder, jf. § 57 andre ledd. Forbudet kan begrenses til bestemte tider på døgnet. Et slikt oppholdsforbud kan ilegges den som har begått en straffbar handling, når det er grunn til å tro at personen ellers vil begå en straffbar handling overfor en annen person, forfølge en annen person eller på annet vis krenke en annens fred. Bestemmelsen er generell, og gjelder uavhengig av om vedkommende dømmes for gjengrelatert kriminalitet eller andre former for kriminalitet. Kontaktforbud ilegges for en bestemt tid inntil fem år eller, når særlige grunner tilsier det, på ubestemt tid, jf. § 58 andre ledd første punktum.

Straffeloven § 57 gir dermed hjemmel for å idømme forbud mot opphold i bestemte områder i bestemte tidsrom for dem som dømmes for gjengrelatert kriminalitet.

Regjeringen tar den organiserte kriminaliteten svært alvorlig, følger opp Hurdalsplattformen og styrker arbeidet mot kriminelle nettverk nasjonalt og gjengkriminaliteten særlig i Oslo. I dette ligger det også at jeg fortløpende vurderer behovet for lov- og regelverksendringer. I dette arbeidet er det relevant å se på hva som er gjort i Danmark og Sverige. Jeg er kjent med at det i Danmark i 2021 ble innført en adgang for retten til å idømme forbud mot å oppholde seg på serveringssteder og i nærmere bestemte soner på nattestid i opptil 2 år for den som dømmes for nærmere angitte former for kriminalitet, uten at det stilles krav om at forbudet er til beskyttelse for en annen person. Jeg er ikke avvisende til at det kan bli aktuelt å foreslå å supplere adgangen etter straffeloven § 57 med en slik regel. Regjeringen vurderer et bredt spekter av tiltak kontinuerlig. Et eventuelt lovforslag om dette må imidlertid utredes grundig. Et oppholdsforbud griper inn i grunnlovs- og konvensjonsfestede rettigheter, herunder bevegelsesfriheten, jf. Grunnloven § 106 og EMK tilleggsprotokoll 4 artikkel 2. Disse rettighetene må avveies mot andre personers rettigheter og friheter og samfunnets beskyttelsesbehov. Hvis det ikke kan påvises et konkret behov for å beskytte angitte personers rettigheter og friheter, vil antakelig muligheten til å gjøre inngrep

være mer begrenset. Det må også vurderes om slike særregler er hensiktsmessige, eller om de i stedet kan være kompliserende og dermed virke mot sin hensikt, og hvordan de eventuelt kan utformes på en måte som treffer etter hensikten.

For øvrig nevner jeg at det etter forslag fra regjeringen i ovenfor nevnte Prop. 139 L (2022–2023) nylig ble åpnet for at kontaktforbud etter § 57 kan ilegges sammen med ungdomsstraff, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 110. Endringen trådte i kraft 1. september 2024. Videre har regjeringen i Prop. 114 L (2023–2024) foreslått at det i saker om ungdomsstraff skal kunne settes særvilkår om blant annet oppholdsforbud som nevnt i straffeloven § 37 første ledd bokstav a, se proposisjonen punkt 3.4. Disse endringene er nettopp vedtatt av Stortinget. Regjeringens tiltak på dette området legger til rette for en mer utstrakt bruk av oppholdsforbud som virkemiddel i straffesaker mot ungdom. Dette er positivt med tanke på kriminalitetsbekjempelse.

Forslag nr. 10: Stortinget ber regjeringen utrede nødvendige lovendringsforslag for å innføre visitasjonssoner for våpenkontroll

I politiets arbeid går det et skille mellom det forebyggende sporet og det reaktive sporet, altså straffesakssporet. Dette skillet er av betydning for hvilke virkemidler politiet har adgang til å benytte. Politiets forebyggende tiltak gjennomføres *før* det er mistanke om straffbare handlinger er begått. Formålet er å forhindre kriminalitet. Det er først når det er mistanke, eller rimelig grunn til å anta at en straffbar handling er begått, politiet har adgang til å benytte seg av straffeprosessuelle tvangsmidler som ransaking mv.

Det er etablert en mulighet for visitasjon utenfor straffesakssporet. Politiloven § 7 a åpner for at politiet på offentlig sted kan visitere person eller kjøretøy når det er grunn til å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer våpen. Slik visitasjon kan bare foretas for å hindre straffbare handlinger som krenker noens liv, helse eller frihet, og bare i situasjoner eller på steder hvor slike straffbare handlinger erfaringsmessig finner sted, eller i situasjoner eller på steder hvor det er grunn til å anta at noen planlegger eller forbereder slike straffbare handlinger. Visitasjon etter politiloven § 7 a må – i likhet med andre inngrep politiet foretar – utføres så hensynsfullt og skånsomt som mulig.

Jeg mener visitasjonssoner i bestemte områder kan være et nyttig virkemiddel. Jeg vurderer hvordan vi i Norge kan innføre lignende ordninger som det er gjort i Danmark og Sverige. En eventuell utvidelse av visitasjonsadgangen ut over det politiet har adgang til i dag krever grundige vurderinger sett opp mot retten til privatliv og hensynet til å unngå vilkårlighet og usaklig diskriminering. Både Danmark og Sverige har regler som åpner opp for visitasjon i bestemte områder, men reglene og vilkårene for opprettelsen av slike soner er ganske forskjellige i de to landene. Dette gjør at jeg mener vi må vurdere hvilke av de to løsningene som eventuelt vil være best tilpasset norske forhold. Jeg er opptatt av at slike virkemidler skal bygge på grundige utredninger.

Forslag nr. 11: Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovendringsforslag for å sikre at vold og tvang av særlig ydmykende karakter straffes

Jeg deler forslagsstillernes bekymring over forekomsten av volds- og tvangslovbrudd av ydmykende karakter i kriminelle ungdomsmiljøer. Det er imidlertid noe uklart for meg hva forslagsstillerne mener når de skriver at lovverket ikke er tilstrekkelig klart på at denne typen handlinger er uakseptable. Både vold og ulike former for tvangsbruk er allerede straffbart, jf. straffeloven kapittel 25 om voldslovbrudd og kapittel 24 om vern av den personlige frihet og fred. Straffeloven inneholder riktignok ikke noe straffebud som spesifikt retter seg mot vold og tvang *av særlig ydmykende karakter*, men dette er forhold som inngår i vurderingen av om et lovbrudd er grovt, se for eksempel straffeloven §§ 272 og 273 om hhv. grov kroppskrenkelse og grov tvang, og er uansett et skjerpende moment under straffutmålingen.

Forslagsstillerne viser særlig til situasjoner hvor unge filmer mens de utsetter andre eller tvinger andre til å utsette seg selv for ydmykende handlinger, og påpeker at spredning av slike videoer får store konsekvenser for de som rammes. Til dette vil jeg bemerke at deling av bilde, film eller lydopptak av noen som utsettes for vold eller andre ydmykninger, etter omstendighetene kan straffes etter straffeloven § 267 a om deling av krenkende bilder mv.

I lys av den teknologiske utviklingen må vi til enhver tid vurdere om det regelverket vi har er godt nok. Norsk lovgivningen bygger imidlertid ofte på teknologinøytrale bestemmelser, særlig i straffeloven. Jeg vil fremheve at lovverket i dag inneholder et strafferettslig vern mot vold og tvang av særlig ydmykende karakter.

Forslag nr. 12: Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovendringsforslag for å sikre at straffene for flere straffbare forhold begått samtidig økes

Jeg mener det er viktig at vi har strafferammer som gir domstolene adgang til å idømme strenge straffer når handlingene tilsier det. Gjentatte straffbare handlinger skal straffes strengt. Grov -, alvorlig -, organisert kriminalitet skal straffes strengt. Tilstrekkelige strafferammeregler skal derfor gi rom for domstolene til å fastsette straffer som i nødvendig utstrekning gjenspeiler alvoret i saker hvor en lovbrøyer har begått flere lovbrudd.

Når det skal utmåles en samlet fengselsstraff for flere lovbrudd, gjelder reglene i straffeloven § 79 bokstav a. Bestemmelsen fastslår at fengselsstraffen – det vil si strafferammen – i disse tilfellene kan forhøyes inntil det dobbelte, men ikke i noe tilfelle med mer enn 6 år og aldri ut over 21 år. For personer som var under 18 år på handlingstidspunktet, kan ikke fengselsstraffen forhøyes ut over 15 år. Forhøyelse av fengselsstraffen regnes av lengstestrafen i det strengeste straffebudet. Straffen kan imidlertid aldri bli lenger enn summen av lengstestrafene.

Straffeloven § 79 bokstav a bygger på *straffskjerpelsesprinsippet*, som går ut på at en samlet straff skal utmåles innenfor en forhøyet strafferamme. Et annet prinsipp for straffutmåling er *kumulasjonsprinsippet*. Dette prinsippet går ut på at straffen utmåles fullt ut for hvert enkelt lovbrudd, og deretter uavkortet legges sammen til en samlet straff. Straffskjerpelsesprinsippet medfører at den samlede straffen i mange tilfeller blir lavere enn hvis straffen for de enkelte lovbruddene fastsettes særskilt (kumulasjonsprinsippet). Som påpekt av Høyesterett i HR-2024-1901-A innebærer ikke

anvendelse av straffskjerpelsesprinsippet at det ses ulikt på alvoret av de ulike krenkelser når det utmåles traff for flere lovbrudd, men at det er tale om en metode for å finne frem til en samlet straff som skal ta opp i seg alvoret av flere overtredelser, samtidig som straffen ikke skal bli urimelig lang.

Forslagsstillerne har ikke gitt noen nærmere begrunnelse for forslaget eller sagt noe om hva slags lovendringsforslag de ser for seg, det er således noe krevende å gi noen nærmere vurdering av det.

Forslag nr. 13: Stortinget ber regjeringen fremme nødvendige lovendringsforslag for å sikre en kraftig skjerpelse av straffenivået for ulovlig våpenbesittelse

Jeg er enig med forslagsstillerne i at ulovlig besittelse og bruk av våpen i kriminelle miljøer er et alvorlig problem. Derfor er det vide strafferammer som gir rom for å idømme strenge straffer for slik kriminalitet. Straffeloven og våpenloven har flere straffebud som rammer ulovlig befatning med våpen.

Strafferammen for ulovlig bevæpning på offentlig sted er bot eller fengsel inntil 1 år, jf. straffeloven § 189. Hvis den ulovlige bevæpningen med skytevåpen er grov, noe som blant annet beror på hvilken type våpen det er snakk om og om bevæpningen er særlig farlig eller samfunnsskadelig, er strafferammen bot eller fengsel inntil 3 år, jf. straffeloven § 189 a. Befatning med skytevåpen mv. med hensikt om å begå en straffbar handling, straffes med fengsel inntil 6 år, jf. straffeloven § 191 a. Grov overtredelse av § 191 a straffes med fengsel inntil 10 år, jf. straffeloven § 191 b. Vurderingen av om overtredelsen er grov, beror blant annet på om den straffbare handlingen som befatningen tok sikte på, ville volde fare for betydelig skade på kropp, eiendom eller miljø, og ville være særlig farlig eller samfunnsskadelig.

Våpenloven har regler om at den som vil erverve eller ha skytevåpen, må ha tillatelse fra politiet, jf. våpenloven § 5. Ulovlig erverv eller besittelse av skytevåpen straffes etter våpenloven § 39 med bot eller fengsel inntil 3 måneder. Den som gjentatt eller på graverende måte overtrer våpenlovens bestemmelser om blant annet ulovlig erverv og besittelse av skytevåpen, straffes for ulovlig befatning med skytevåpen etter straffeloven § 190. Strafferammen er i disse tilfellene bot eller fengsel inntil 2 år. Hvis den ulovlige befatningen med skytevåpen anses som grov, er strafferammen bot eller fengsel inntil 6 år, jf. straffeloven § 191. Ved vurderingen av om overtredelsen er grov, har det blant annet betydning om den er særlig farlig eller samfunnsskadelig.

Jeg er kjent med at Høyesterett nylig i HR-2024-1629-A, har vurdert straffutmålingen i en konkret forhold. I lys av ny rettspraksis vil det alltid være naturlig å vurdere lovgivningen på området. Før man foreslår konkrete lovendringer må det gjennomføres grundige vurderinger.

Våpenbruk i det offentlige rom er svært alvorlig. Det kan øke risikoen for at tilfeldige rammes og skape en følelse av utrygghet i befolkningen. Det kan derfor være aktuelt å vurdere lovendringer som innebærer en heving av straffenivået for denne typen lovbrudd.

Jeg bemerker at det etter forslag fra regjeringen i Prop. 139 L (2022–2023) nylig ble åpnet for strengere reaksjoner mot lovbrutere under 18 år, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 110. Blant annet ble det åpnet for at ungdomsstraff på nærmere vilkår kan idømmes sammen med ubetinget fengselsstraff i inntil 6 måneder. Tidsbegrensningen på 6 måneder ble for øvrig foreslått fjernet i Prop. 114 L (2023–2024), se proposisjonen punkt 4.4, og denne endringen er nettopp vedtatt av Stortinget. Videre ble det blant annet åpnet for at ungdomsstraff kan kombineres med elektronisk kontroll – både ved idømmelse (kontaktforbud), jf. straffeloven § 52 d bokstav b, og dersom ungdommen bryter vilkårene for ungdomsstraffen, jf. straffeloven § 52 c fjerde og femte ledd.

Forslag nr. 14: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å kriminalisere utnyttelse av barn og unge til ulovlig virksomhet. Lovverket bør gjøre det straffbart å ansette, betale, instruere, overlevere eiendeler til eller på annen måte involvere noen som er under 18 år, i kriminell virksomhet

Jeg er enig med forslagsstillerne i at det er klart straffverdig å utnytte barn og unge til å delta i kriminell virksomhet. Det finnes ingen straffebud som rammer denne typen handlinger direkte, men slik utnyttelse vil fort kunne straffes som medvirkning til lovbrudd, jf. straffeloven § 15. En slik kriminalisering som den forslagsstillerne etterspør, kan være hensiktsmessig, men må vurderes nøye for å sikre at vilkårene rammer etter hensikten og at de ikke favner for vidt. Behovet for en slik vurdering er noe jeg allerede er oppmerksom på, og mitt departement vil derfor utrede spørsmålene nærmere i nær dialog med politiet og påtalemyndighet i tilknytning til andre mulige lovendringer på dette feltet som det jobbes med. Jeg kommer tilbake til Stortinget når jeg har fått sett nærmere på behovet for lovendringer. Det er for tidlig å si noe om hvordan endelig innretning blir.

Forslag nr. 15: Stortinget ber regjeringen sikre at utlendinger som har begått eller som det er grunn til å tro at vil komme til å begå kriminalitet, bortvises eller utvises fra landet raskere

Jeg er helt enig i at det er viktig at de som begår kriminalitet i Norge raskt skal kunne utvises eller bortvises fra landet, og jeg ser på dette som et viktig kriminalitetsforebyggende tiltak. Slike saker har høy prioritert i utlendingsforvaltningen, og Utlendingsdirektoratet (UDI) har etablert flere ordninger for å gi særskilt prioritet til utvalgte kategorier av saker om bortvisning og utvisning.

For det første gjelder dette saker hvor utlendingen ikke har oppholdstillatelse i Norge eller er vernet mot retur. I disse sakene gis det normalt heller ikke utsatt iverksetting i påvente av endelig vedtak, og uttransportering kan i utgangspunktet skje umiddelbart etter vedtak. Det er etablert en egen haste- og beredskapsvaktordning i UDI som politiet og grensekontrollen kan kontakte for håndtering av disse sakene. Vakttelefonen i UDI er operativ både på dagtid, kveldstid (til kl. 23.00) og i helger (kl. 11.00-23.00).

For det andre er det etablert en egen prosedyre for prioritert saksgang i politiet og UDI for tilfeller hvor utlendingen kan utgjøre en trussel mot grunnleggende nasjonale interesser eller begå annen alvorlig samfunnsskadelig kriminalitet. Disse sakene kan ofte omfatte personer med oppholdstillatelse i Norge eller personer med en bakgrunn

som gjør sakene mer krevende, og den totale saksbehandlingstiden kan bli lengre enn i saker som faller inn under haste- og beredskapsvakten.

Det er også en egen hurtigprosedyre for saker som omhandler grov vold eller vold i nære relasjoner. Videre prioriterer utlendingsforvaltningen utvisningssaker hvor en utlending soner fengselsstraff i Norge. I disse tilfellene legges det vekt på at vedtak om utvisning skal foreligge før løslatelsesdato, der det er mulig.

I mange tilfeller vil imidlertid situasjonen være at de som er utenlandske borgere og som er involvert i ungdomskriminalitet, kan være født her, har bodd her svært lenge, har oppholdstillatelse eller kommer fra land som krever særskilte asylrettslige eller EØS-rettslige vurderinger mv. Utvisningsvurderingene er derfor ofte utfordrende og kan ta tid, eller det viser seg at utvisning ikke er et aktuelt eller riktig tiltak og at det i stedet må følges opp med andre preventive tiltak utenfor utlendingssporet.

Med hilsen

Emilie Mehl

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
24/6851 - MTH

Dato
02.12.2024

Dokument 8:10 S (2024–2025) Representantforslag om å bekjempe ungdoms- og gjengkriminalitet og ta tryggheten tilbake – uttalelse

Jeg viser til oversendelse 18. oktober 2024 av et representantforslag fra Helge André Njåstad, Sylvi Listhaug og Tor André Johnsen om å bekjempe ungdoms- og gjengkriminalitet og ta tryggheten tilbake (Dokument 8:10 S (2024–2025)).

Regjeringen er opptatt av å forebygge og bekjempe organisert og gjengrelatert kriminalitet og å forebygge ungdomskriminalitet. Som også nevnt i min uttalelse til Dokument 8:7 S (2024–2025) *Representantforslag om en forsterket kamp mot ungdomskriminalitet*, har flere av tiltakene regjeringen har gjennomført, og jobber med, direkte relevans for bekjempelse av de kriminelle nettverkene og gjenger. Det gjelder for eksempel tiltak mot økonomisk kriminalitet, der inndragning av utbytte og tiltak mot hvitvasking av penger er sentralt.

Også tiltakene mot ungdomskriminalitet, samt målrettede budsjetttildelinger er del av tiltak mot gjengene. I regjeringens første statsbudsjett ble det bevilget 200 millioner kroner til blant annet en varig styrket innsats mot gjengkriminalitet. 40 millioner kroner av disse ble særskilt tildelt Oslo politidistrikts innsats mot kriminelle miljøer og gjenger.

I 2024 ble politibudsjettet økt med:

- 15 millioner til forebygging av gjengkriminalitet i Oslo
- 80 millioner til et etterforskningsløft og styrket påtalemyndighet
- 50 millioner kroner til kampen mot økonomisk kriminalitet og kriminelle nettverk, hvor 15 millioner går til nytt bedragerisenter i Økokrim

I forbindelse med statsbudsjettet for 2025 lanserer regjeringen «Gjengpakke 2». Regjeringen foreslår med dette å sette av 2,8 milliarder kroner til bekjempelsen av

kriminalitet til neste år. 2,4 milliarder kroner går til å styrke arbeidet mot kriminelle nettverk, kriminelle gjenger og organisert kriminalitet og grunnfinansieringen av politiet, blant annet for å få flere politifolk i gatene. Regjeringen foreslår også 405 millioner kroner til målrettede tiltak til forebygging av barne- og ungdomskriminalitet. I nysalderingen for 2024 er det i tillegg foreslått 37,5 millioner kroner for å muliggjøre en rask iverksettelse av tiltak knyttet til økt kapasitet for mindreårige i kriminalomsorgen og lovendringer om strafferettslige reaksjoner for ungdom.

Regjeringen har styrket innsatsen mot organisert kriminalitet, kriminelle gjenger og kriminelle nettverk med 300 millioner kroner i 2024 i revidert nasjonal budsjett 2024, med en varig styrking på 600 millioner kroner i året fra 2025 som inngår i økningen i politiet på 2,4 milliarder kroner. Dette er en vesentlig forsterkning av politiets evne til å iverksette tiltak, inkludert økt bemanning. Som en del av de 2,4 milliardene til politiet, foreslås også 90 millioner kroner til bekjempelse av økonomisk kriminalitet og kriminelle bakmenn. Satsingen skal gjøre det mulig å identifisere de ulike kriminelle aktørene gjennom bedre etterretning og økt oppdagelsesrisiko, samt økt kapasitet til å etterforske og iretteføre kriminaliteten. Det er en målsetting å inndra langt mer utbytte fra den kriminelle økonomien og hindre rekrutteringen til nettverkene.

Styrkingen setter også politiet i stand til økt forebygging, økt tilstedeværelse og bedre beredskap i prioriterte områder. Kriminelle nettverk og gjenger har ingen plass i det norske samfunnet og satsningen på politiet er et tydelig signal om dette.

Regjeringen har også lagt frem to lovproposisjoner som begge blant annet skal sikre raskere og bedre reaksjoner for unge lovbrytere – Prop. 139 L (2022–2023) *Endringer i konfliktrådsloven, straffeloven og straffeprosessloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom og varetekt med elektronisk kontroll)* og Prop. 114 L (2023–2024) *Endringer i konfliktrådsloven og straffeloven mv. (strafferettslige reaksjoner for ungdom)*.

Forslagene i Prop. 139 L (2022–2023) ble enstemmig vedtatt av Stortinget i desember 2023, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 110, og trådte i hovedsak i kraft 1. september 2024. Endringene innebærer forbedringer av de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging. I tillegg har påtalemyndigheten fått flere verktøy for å forebygge ungdomskriminalitet. Blant annet utvides virkeområdet for påtalemyndighetens hjemmel til å nedlegge oppholdsforbud etter straffeprosessloven § 222 c, til også å omfatte ungdom mellom 15 og 18 år. Regjeringen prioriterte om lag 19 millioner kroner til iverksettelse av disse lovendringene i statsbudsjettet for 2024. Videre er det vedtatt at varetekt skal kunne gjennomføres som oppholdspåbud med elektronisk kontroll. Endringen gjelder for alle aldersgrupper. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2025 foreslått 40 millioner kroner til iverksettelse av denne lovendringen.

Videre fremmet regjeringen Prop. 114 L (2023–2024) i juni 2024. Flere av endringene, som nettopp er vedtatt av Stortinget, legger til rette for at det lokalt kan etableres «hurtigspor» for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner under 18 år. I statsbudsjettet for 2025 har regjeringen foreslått 34 millioner kroner til iverksettelse av disse lovendringene, inkludert midler til etablering av «hurtigspor» for behandling av straffesaker i Oslo der gjerningspersonen er under 18 år. Disse midlene inngår som en del av tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet i «Gjengpakke 2».

Når barn under 18 år fengsles, skal dette fortrinnsvis foregå i egne ungdomsenheter. Det har de siste to årene vært kapasitetsutfordringer i ungdomsenhetene. I budsjettet for 2024 ble det derfor bevilget midler til to nye plasser ved Ungdomsenhet øst. Disse plassene er nå i bruk. I statsbudsjettet for 2025 foreslår regjeringen ytterligere 145 millioner kroner for å sikre tilstrekkelig kapasitet for mindreårige i 2025 og 2026, inkludert gjennomføring av varetekt med elektronisk kontroll, jf. omtalen av Prop. 139 L (2022–2023) ovenfor. Disse midlene inngår også som en del av tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet i «Gjengpakke 2».

Jeg går nå over til å kommentere på de konkrete forslagene. Det er innhentet innspill fra Barne- og familiedepartementet til besvarelsen av forslag nr. 16 og 21. For øvrig viser jeg også til min uttalelse til Dokument 8:7 S (2024–2025).

Forslag nr. 1: Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til lovendringer som hjemler idømmelse av forbud mot opphold i bestemte områder i bestemte tidsrom for den som dømmes for gjengrelatert kriminalitet.

Straffeloven § 57 gir hjemmel for idømmelse av kontaktforbud, som blant annet kan gå ut på at den forbudet retter seg mot, forbys å oppholde seg i bestemte områder, jf. § 57 andre ledd. Forbudet kan begrenses til bestemte tider på døgnet. Et slikt oppholdsforbud kan ilegges den som har begått en straffbar handling, når det er grunn til å tro at personen ellers vil begå en straffbar handling overfor en annen person, forfølge en annen person eller på annet vis krenke en annens fred. Bestemmelsen er generell, og gjelder uavhengig av om vedkommende dømmes for gjengrelatert kriminalitet eller andre former for kriminalitet. Kontaktforbud ilegges for en bestemt tid inntil fem år eller, når særlige grunner tilsier det, på ubestemt tid, jf. § 58 andre ledd første punktum.

Straffeloven gir dermed hjemmel for å idømme forbud mot opphold i bestemte områder i bestemte tidsrom for dem som dømmes for gjengrelatert kriminalitet.

Det er også i Dokument 8:7 S (2024–2025) etterlyst lovendringer som hjemler idømmelse av forbud mot opphold i bestemte områder i bestemte tidsrom for den som dømmes for gjengrelatert kriminalitet (forslag nr. 9). Som jeg påpekte i min uttalelse til justiskomiteen i den saken, tar regjeringen den organiserte kriminaliteten svært alvorlig, følger opp Hurdalsplattformen og styrker arbeidet mot kriminelle nettverk nasjonalt og gjengkriminaliteten særlig i Oslo. I dette ligger det også at jeg fortløpende vurderer behovet for lov- og regelverksendringer. I dette arbeidet er det relevant å se på hva som er gjort i Danmark og Sverige. Som jeg også påpekte i min uttalelse til forslag nr. 9 i Dokument 8:7 S (2024–2025), er jeg ikke avvisende til at det kan bli aktuelt å vurdere regler om oppholdsforbud for spesielle områder, slik som for eksempel serveringssteder og tilhørende områder, og uten at det stilles krav om at forbudet er til beskyttelse for en annen person, etter modell av den danske lovgivningen som forslagsstillerne viser til. Regjeringen vurderer et bredt spekter av tiltak kontinuerlig. Et eventuelt lovforslag om dette må imidlertid utredes grundig. Et oppholdsforbud griper

inn i grunnlovs- og konvensjonsfestede rettigheter, herunder bevegelsesfriheten, jf. Grunnloven § 106 og EMK tilleggsprotokoll 4 artikkel 2. Disse rettighetene må avveies mot andre personers rettigheter og friheter og samfunnets beskyttelsesbehov. Hvis det ikke kan påvises et konkret behov for å beskytte angitte personers rettigheter og friheter, vil antakelig muligheten til å gjøre inngrep være mer begrenset. Det må også vurderes om slike særregler er hensiktsmessige, eller om de i stedet kan være kompliserende og dermed virke mot sin hensikt, og hvordan de eventuelt kan utformes på en måte som treffer etter hensikten.

Jeg nevner for øvrig også at det ved idømmelse av betinget fengselsstraff eller samfunnsstraff kan settes som vilkår at domfelte overholder bestemmelser om blant annet oppholdssted, jf. straffeloven § 37 første ledd bokstav a og § 50 bokstav a. Videre nevner jeg at det etter forslag fra regjeringen i Prop. 139 L (2022–2023) nylig ble åpnet for at kontaktforbud etter straffeloven § 57 kan ilegges sammen med ungdomsstraff, jf. straffeloven § 52 d bokstav b, og at det kan fastsettes vilkår om kontakt- og oppholdsrestriksjoner ved brudd på vilkårene for straffegjennomføringen, jf. straffeloven § 52 c fjerde og femte ledd, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 110. Endringene trådte som nevnt i kraft 1. september 2024. Videre har regjeringen i Prop. 114 L (2023–2024) foreslått at det i saker om ungdomsstraff skal kunne settes særvilkår om blant annet oppholdsforbud som nevnt i straffeloven § 37 første ledd bokstav a, se proposisjonen punkt 3.4. Disse endringene er nettopp vedtatt av Stortinget. Regjeringens tiltak på dette området legger til rette for en mer utstrakt bruk av oppholdsforbud som virkemiddel i straffesaker mot ungdom. Dette er positivt med tanke på kriminalitetsbekjempelse.

Forslag nr. 2: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre hjemmelsgrunnlag for elektronisk kontroll av ilagte oppholdsforbud.

Lovverket inneholder flere hjemler som gir adgang til å pålegge elektronisk kontroll av ulike tiltak som kan innebære forbud mot å oppholde seg i bestemte områder. Etter straffeloven § 57 femte ledd kan retten bestemme at det skal ilegges elektronisk kontroll av kontaktforbud, herunder forbud mot å oppholde seg i bestemte områder, i hele eller deler av perioden forbudet gjelder for, dersom det anses nødvendig for at forbudet skal bli opprettholdt. Videre ble det som nevnt innledningsvis etter forslag fra regjeringen i Prop. 139 L (2022–2023), innført en ny bestemmelse i straffeprosessloven § 184 b, som gir retten adgang til å beslutte at fengsling skal gjennomføres som oppholdspåbud med elektronisk kontroll dersom vilkårene for fengsling er oppfylt og slik gjennomføring utenfor fengsel anses egnet, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 111. Bestemmelsen har foreløpig ikke trådt i kraft, men regjeringen har i statsbudsjettet for 2025 foreslått 40 millioner kroner til iverksettelse av denne lovendringen.

Etter straffeprosessloven § 222 g kan også påtalemyndigheten beslutte elektronisk kontroll av et forbud om opphold på et bestemt sted som er ilagt etter reglene om besøksforbud, jf. straffeprosessloven § 222 a, eller etter reglene om kontaktforbud, jf. straffeloven § 57. Paragraf 222 g ble innført ved endringslov 20. desember 2023 nr. 111 etter forslag fra regjeringen i Prop. 128 L (2022–2023), og trådte i kraft 8. april 2024.

Vilkårene for at påtalemyndigheten kan ilegge elektronisk kontroll, er at den besøks- eller kontaktforbudet retter seg mot, med skjellig grunn mistenkes for brudd på forbudet, og elektronisk kontroll anses nødvendig for at forbudet skal bli overholdt, jf. § 222 g første ledd første punktum. I særlige tilfeller kan elektronisk kontroll av besøksforbud også ilegges når det antas påkrevd for å hindre at noen begår en straffbar handling mot en annen person, selv om det ikke er skjellig grunn til mistanke om brudd på forbudet, jf. § 222 g første ledd tredje punktum. Elektronisk kontroll etter § 222 g må i alle tilfeller være nødvendig og forholdsmessig, jf. straffeprosessloven § 170 a.

Som det er redegjort for i Prop. 128 L (2022–2023) punkt 4.3, er elektronisk kontroll et inngripende tiltak, som får betydelige konsekvenser for den som får det ilagt. Samtidig må også interessene til den som forbudet skal beskytte, ivaretas. Etter mitt syn balanserer de ovenfor nevnte hjemlene disse hensynene på en god måte. Som jeg også påpekte i min uttalelse til Dokument 8:7 S (2024–2025) (forslag nr. 4), utelukker jeg ikke at det på sikt kan være aktuelt å se nærmere på om det er behov for ytterligere justeringer av adgangen til å ilegge elektronisk kontroll overfor personer som er ilagt forbud mot å oppholde seg på bestemte steder. Det er naturlig å vurdere om reglene har hatt ønsket effekt etter at de har virket noe tid.

Forslag nr. 3: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre innføring av visitasjonssoner for våpenkontroll.

I politiets arbeid går det et skille mellom det forebyggende sporet og det reaktive sporet, altså straffesakssporet. Dette skillet er av betydning for hvilke virkemidler politiet har adgang til å benytte. Politiets forebyggende tiltak gjennomføres før det er mistanke om straffbare handlinger er begått. Formålet er å forhindre kriminalitet. Det er først når det er mistanke, eller rimelig grunn til å anta at en straffbar handling er begått, politiet har adgang til å benytte seg av straffeprosessuelle tvangsmidler som ransaking mv.

Det er i tillegg etablert en mulighet for visitasjon utenfor straffesakssporet. Politiloven § 7 a åpner for at politiet på offentlig sted kan visitere person eller kjøretøy når det er grunn til å undersøke om noen er i besittelse av eller oppbevarer våpen. Slik visitasjon kan bare foretas for å hindre straffbare handlinger som krenker noens liv, helse eller frihet, og bare i situasjoner eller på steder hvor slike straffbare handlinger erfaringsmessig finner sted, eller i situasjoner eller på steder hvor det er grunn til å anta at noen planlegger eller forbereder slike straffbare handlinger. Visitasjon etter politiloven § 7 a må – i likhet med andre inngrep politiet foretar – utføres så hensynsfullt og skånsomt som mulig.

Som jeg også fremhevet i min uttalelse til justiskomiteen i anledning Dokument 8:7 S (2024–2025) (forslag 10), mener jeg visitasjonssoner i bestemte områder kan være et nyttig virkemiddel. Jeg vurderer hvordan vi i Norge kan innføre lignende ordninger som det er gjort i Danmark og Sverige. En eventuell utvidelse av visitasjonsadgangen ut over det politiet har adgang til i dag krever grundige vurderinger sett opp mot retten til privatliv og hensynet til å unngå vilkårlighet og usaklig diskriminering. Både Danmark og Sverige har regler som åpner opp for visitasjon i bestemte områder, men reglene og vilkårene for opprettelsen av slike soner er ganske forskjellige i de to landene. Dette gjør at jeg mener vi må vurdere hvilke av de to løsningene som eventuelt vil være best

tilpasset norske forhold. Jeg er opptatt av at slike virkemidler skal bygge på grundige utredninger.

Forslag nr. 4: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre innføring av dobbel strafferamme for gjengrelatert kriminalitet.

Straffeloven § 79 åpner for fastsettelse av fengselsstraff utover lengstestrafen ved pådømmelse av flere lovbrudd, der domfelte tidligere er dømt for lovbrudd, og der lovbruddet knytter seg til organisert kriminalitet. Betydningen for strafferammen at et lovbrudd knytter seg til organisert kriminalitet, er det gitt regler om i § 79 bokstav c. Her åpnes det for at fengselsstraffen – det vil si strafferammen – kan forhøyes inntil det dobbelte, men ikke i noe tilfelle med mer enn 6 år og aldri ut over 21 år, når en straffbar handling «er utøvet som ledd i aktivitetene til en organisert kriminell gruppe». Dersom gjerningspersonen var under 18 år på handlingstidspunktet, er maksimumsstraffen 15 år. Med organisert kriminell gruppe menes «et samarbeid mellom tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller som går ut på at en ikke ubetydelig del av aktivitetene består i å begå slike handlinger». Denne definisjonen ble utvidet i 2013, blant annet for å ramme både små og store grupperinger og nettverk, og ulike organisasjonsformer, fra det strengt hierarkiske med en klar leder, til de løse strukturene uten en klar, fast ledelse, jf. Prop. 131 L (2012–2013) punkt 11.5 side 76–77.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at strafferammen for gjengrelatert kriminalitet må virke tilstrekkelig avskrekkende på mulige gjerningspersoner. Dette mener jeg i utgangspunktet blir ivare tatt med bestemmelsen i straffeloven § 79 bokstav c, som nettopp har som formål å sørge for at det kan slås hardt ned på kriminalitet som blir utført på en profesjonell og organisert måte. Forslagsstillerne foreslår at det innføres en straffutmålingsbestemmelse som sikrer en dobbel strafferamme for gjengrelatert kriminalitet «etter mønster av § 79». Det er uklart for meg om, og eventuelt hvorfor, de mener at dagens bestemmelse i § 79 bokstav c ikke er tilstrekkelig. Hvis de mener at bestemmelsen bør favne videre enn i dag, f.eks. slik at den omfatter gjengrelatert kriminalitet mer generelt, hadde det vært nyttig med en nærmere begrunnelse for det. Avgrensningen av en slik bestemmelse vil eventuelt reise vanskelige spørsmål, og jeg ønsker ikke å spekulere videre når ikke forslagsstillerne har forklart hvilke behov de ser for seg. Jeg kan ikke se at det per i dag er noen mangler ved reguleringen i § 79 med hensyn til skjerping av strafferammen for gjengrelatert kriminalitet, og anbefaler derfor at forslaget ikke vedtas.

Forslag nr. 5: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at gjengrelaterte fratas retten til voldserstatning etter voldserstatningsloven.

Jeg har forståelse for forslagsstillerne ønske om å begrense retten til voldserstatning for personer som deltar i gjengrelatert kriminalitet og selv er utsatt for vold som følge av dette. Jeg er enig i at det i størst mulig grad bør hindres. Det mener jeg at dagens voldserstatningsregelverk allerede ivaretar, og jeg vil komme tilbake til dette.

Aller først vil jeg imidlertid understreke at utforming av regelverk bør ta utgangspunkt i prinsipper og ikke i enkeltindivider eller grupper i samfunnet. Når det gjelder voldserstatning bør det være handlingene som er begått som er avgjørende for retten til erstatning, ikke hvilken tilknytning du har til en gruppe eller annen type sosial tilhørighet. En slik regulering gir dårligere regelverk som kan gi urimelige og tilfeldige utslag, og kan dessuten være egnet til misbruk. Videre er det vanskelig å forsvare at personer tilknyttet én særskilt kriminell gruppe skal avskjæres fra voldserstatning, mens personer tilknyttet andre kriminelle grupper ikke avskjæres. Å tilrettelegge for en slik «rangering» av ulike kriminelle grupper er uheldig. En nylig rekruttert ung gjengkriminell som har vært utsatt for seksuelle overgrep i barndommen, vil neppe bli en bedre samfunnsborger av å bli avskåret fra erstatningen for overgrepene og en slik avskjæring vil også mangle årsakssammenheng.

Videre vil jeg påpeke at en lovbestemmelse som fratrar gjengkriminelle retten til voldserstatning forutsetter en definisjon av «gjengkriminelle». Organisert kriminalitet er definert i straffeloven § 79 c som et straffeskjerpene forhold, men noen legaldefinisjon av hva som er en «gjengkriminell» finnes ikke. En slik løsning ville medføre at det måtte tas stilling til i hver eneste voldserstatningssak om søker er gjengkriminell. Det vil være ressurskrevende, svært lite praktisk, og vil antakeligvis føre til mye uheldig forskjellsbehandling.

Som nevnt inneholder voldserstatningsloven allerede i dag regler som, på en langt mer hensiktsmessig måte enn forslagsstillerne legger opp til, begrenser retten til voldserstatning når forhold på skadelidtes side tilsier det.

Voldserstatningsloven, som trådte i kraft 1. januar 2023, bygger på alminnelig erstatningsrett. Hovedregelen er at voldserstatningskravet skal behandles i domstolen under straffesaken. Domstolen utmåler erstatningen i tråd med alminnelig erstatningsrett og de angitte bestemmelsene i skadeserstatningsloven. Skadeserstatningsloven § 5-1 fastslår at erstatningen kan avkortes (dvs. settes ned eller falle bort) dersom den voldsutsatte selv har medvirket til skyld i skaden, og dette er rimelig sett hen til den voldsutsatte sin adferd, og betydning for at skaden skjedde, omfanget av skaden og forholdene ellers. Som medvirkning regnes også når den voldsutsatte har latt være å i rimelig utstrekning å fjerne eller minske risikoen for skade eller etter evne å begrense skaden.

I de sakene som Kontoret for voldsoffererstatning saksbehandler, kan erstatningen i tillegg settes ned dersom skaden er oppstått under slike forhold at det er urimelig at staten yter erstatning, jf. vol. § 7 tredje ledd siste punktum. Forarbeidene til loven, jf. Prop. 238 L (2020-2021) side 61, viser at det nettopp er muligheten for å avslå voldserstatning til gjengkriminelle som er tanken bak denne bestemmelsen:

«[Dette kan] for eksempel være fordi den voldsutsatte har involvert seg i et kriminelt miljø. Typisk vil det kunne virke urimelig dersom en person som er et aktivt medlem av et miljø som driver med narkotikasmugling og -salg, skal få utbetalt erstatning fra staten fordi vedkommende har blitt utsatt for vold av et annet medlem i miljøet.»

Videre kan en søknad om voldserstatning også avslås dersom den voldsutsatte eller dennes etterlatte ikke i tilstrekkelig grad har bistått ved etterforskningen, jf. vol. § 7 tredje ledd tredje punktum.

For å forsikre seg ytterligere mot misbruk av ordningen, er det tatt inn en bestemmelse i vol. § 12 om tilbakebetaling. Bestemmelsen fastslår at dersom den voldsutsatte eller dennes etterlatte har gitt uriktige opplysninger eller fortiet forhold av betydning for vedtaket, kan Kontoret for voldsoffererstatning kreve at erstatningen tilbakebetales. I særlige tilfeller kan Kontoret for voldsoffererstatning også kreve tilbakebetaling dersom retten kjenner vedtaket om voldserstatning ugyldig, og voldserstatningsmyndighetene på bakgrunn av dommen kommer til at erstatningsbeløpet var satt for høyt.

På denne bakgrunn mener jeg at voldserstatningsloven har tilstrekkelige virkemidler til å sikre at voldserstatning ikke tilkjennes der det ikke bør.

La det være klart; jeg er selvfølgelig enig i at gjengkriminaliteten må bekjempes med hard hånd. Men vi må unngå å kaste grunnleggende rettsprinsipper på båten i higen etter å vinne kampen. Ny voldserstatningslov tar i stor grad inn over seg de ekstra utfordringene det kan medføre at voldsutsatte også kan være gjengkriminelle.

Den type regulering som forslaget her legger opp til er etter min mening egnet til å skape lite rimelige resultater. Når regelverket tilrettelegger for urimelig forskjellsbehandling, kan dette svekke folks tillit til myndighetene, og ønsket om å faktisk følge de aktuelle reglene, kan minke. Dette er negative konsekvenser som jeg ønsker å unngå.

Forslag nr. 6: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre en kraftig skjerpelse av straffenivået for ulovlig våpenbesittelse.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at ulovlig besittelse og bruk av våpen i kriminelle miljøer er et alvorlig problem. Derfor er det vide strafferammer som gir rom for å idømme strenge straffer for slik kriminalitet. Straffeloven og våpenloven har flere straffebud som rammer ulovlig befatning med våpen.

Strafferammen for ulovlig bevæpning på offentlig sted er bot eller fengsel inntil 1 år, jf. straffeloven § 189. Hvis den ulovlige bevæpningen med skytevåpen er grov, noe som blant annet beror på hvilken type våpen det er snakk om og om bevæpningen er særlig farlig eller samfunnsskadelig, er strafferammen bot eller fengsel inntil 3 år, jf. straffeloven § 189 a. Befatning med skytevåpen mv. med hensikt om å begå en straffbar handling, straffes med fengsel inntil 6 år, jf. straffeloven § 191 a. Grov overtredelse av § 191 a straffes med fengsel inntil 10 år, jf. straffeloven § 191 b. Vurderingen av om overtredelsen er grov, beror blant annet på om den straffbare handlingen som befatningen tok sikte på, ville volde fare for betydelig skade på kropp, eiendom eller miljø, og ville være særlig farlig eller samfunnsskadelig.

Våpenloven har regler om at den som vil erverve eller ha skytevåpen, må ha tillatelse fra politiet, jf. våpenloven § 5. Ulovlig erverv eller besittelse av skytevåpen straffes etter

våpenloven § 39 med bot eller fengsel inntil 3 måneder. Den som gjentatt eller på graverende måte overtrer våpenlovens bestemmelser om blant annet ulovlig erverv og besittelse av skytevåpen, straffes for ulovlig befatning med skytevåpen etter straffeloven § 190. Strafferammen er i disse tilfellene bot eller fengsel inntil 2 år. Hvis den ulovlige befatningen med skytevåpen anses som grov, er strafferammen bot eller fengsel inntil 6 år, jf. straffeloven § 191. Ved vurderingen av om overtredelsen er grov, har det blant annet betydning om den er særlig farlig eller samfunnsskadelig.

Det er også i Dokument 8:7 S (2024–2025) etterlyst lovendringer for å sikre en kraftig skjerpelse av straffenivået for ulovlig våpenbesittelse (forslag nr. 13). Som jeg også påpekte i min uttalelse i den saken, er jeg kjent med at Høyesterett nylig i HR-2024-1629-A, har vurdert straffutmålingen i en konkret forhold. I lys av ny rettspraksis vil det alltid være naturlig å vurdere lovgivningen på området. Før man foreslår konkrete lovendringer må det gjennomføres grundige vurderinger.

Våpenbruk i det offentlige rom er svært alvorlig. Som forslagsstillerne viser til, kan det øke risikoen for at tilfeldige rammes og skape en følelse av utrygghet i befolkningen. Det kan derfor være aktuelt å vurdere lovendringer som innebærer en heving av straffenivået for denne typen lovbrudd.

Jeg bemerker at det etter forslag fra regjeringen i Prop. 139 L (2022–2023) nylig ble åpnet for strengere reaksjoner mot lovbrutere under 18 år, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 110. Blant annet ble det åpnet for at ungdomsstraff på nærmere vilkår kan idømmes sammen med ubetinget fengselsstraff i inntil 6 måneder. Formålet med endringen var å gi mulighet for en strengere reaksjon enn ungdomsstraff alene i de mer alvorlige sakene, jf. Prop. 139 L (2022–2023) punkt 13.1.4 side 129. Tidsbegrensningen på 6 måneder ble for øvrig foreslått fjernet i Prop. 114 L (2023–2024), se proposisjonen punkt 4.4, og denne endringen er nettopp vedtatt av Stortinget. Videre er det blant annet åpnet for at ungdomsstraff kan kombineres med elektronisk kontroll – både ved idømmelse (kontaktforbud), jf. straffeloven § 52 d bokstav b, og dersom ungdommen bryter vilkårene for ungdomsstraffen, jf. straffeloven § 52 c fjerde og femte ledd.

Forslag nr. 7: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre en dobling av strafferammen for kriminalitet begått i områder som er særlig utsatt for gjengrelatert kriminalitet.

Før det vurderes å innføre straffskjerpelser for lovbrudd begått i områder som er særlig utsatt for gjengrelatert kriminalitet, må det vurderes om dette vil være et hensiktsmessig tiltak for å forebygge og bekjempe slik kriminalitet, eventuelt om det kan gjøres på en annen måte som vil treffe bedre etter hensikten. En regel som åpner for å straffe samme lovbrudd ulikt avhengig av hvor lovbruddet ble begått, vil i utgangspunktet harmonere dårlig med norsk straffutmålingstradisjon, hvor handlingens straffverdighet og utvist skyld er de sentrale hensynene når straffen skal fastsettes. I lys av dette bør representantforslaget etter mitt syn ikke vedtas. Generelt vil jeg likevel gjenta at regjeringen fortløpende vurderer behovet for lov- og regelverksendringer, og som del av dette også ser på hva som er gjort i Danmark og Sverige.

Forslag nr. 8: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre en straffutmålingsbestemmelse ved utmåling av fengselsstraff for flere lovbrudd i samme dom hvor straffen for de tre strengeste forhold adderes før det eventuelt gis fellesstraff for øvrige pådømte lovbrudd.

Jeg mener det er viktig at vi har strafferammer som gir domstolene adgang til å idømme strenge straffer når handlingene tilsier det. Grov og alvorlig organisert kriminalitet skal straffes strengt. Tilstrekkelige strafferammer skal derfor gi rom for domstolene til å fastsette straffer som i nødvendig utstrekning gjenspeiler alvoret i saker hvor en lovbrøyer har begått flere lovbrudd.

Når det skal utmåles en samlet fengselsstraff for flere lovbrudd, gjelder reglene i straffeloven § 79 bokstav a. Bestemmelsen fastslår at fengselsstraffen – det vil si strafferammen – i disse tilfellene kan forhøyes inntil det dobbelte, men ikke i noe tilfelle med mer enn 6 år og aldri ut over 21 år. For personer som var under 18 år på handlingstidspunktet, kan ikke fengselsstraffen forhøyes ut over 15 år. Forhøyelse av fengselsstraffen regnes av lengstestraffen i det strengeste straffebudet. Straffen kan imidlertid aldri bli lenger enn summen av lengstestrafene.

Straffeloven § 79 bokstav a bygger på *straffskjerpelsesprinsippet*, som går ut på at en samlet straff skal utmåles innenfor en forhøyet strafferamme. Et annet prinsipp for straffutmåling er *kumulasjonsprinsippet*. Dette prinsippet går ut på at straffen utmåles fullt ut for hvert enkelt lovbrudd, og deretter uavkortet legges sammen til en samlet straff. Straffskjerpelsesprinsippet medfører at den samlede straffen i mange tilfeller blir lavere enn hvis straffen for de enkelte lovbruddene fastsettes særskilt (kumulasjonsprinsippet). Som påpekt av Høyesterett i HR-2024-1901-A, innebærer imidlertid ikke anvendelse av straffskjerpelsesprinsippet at det ses ulikt på alvoret av de ulike krenkelsene når det utmåles straff for flere lovbrudd. Det er snarere tale om en metode for å finne frem til en samlet straff som skal ta opp i seg alvoret av flere overtredelser, samtidig som at straffen ikke skal bli urimelig lang.

Forslag nr. 9: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å gjøre det enklere for påtalemyndigheten å inndra verdier som er frembrakt ved kriminelle handlinger.

Straffeloven kapittel 13 inneholder flere hjemler for inndragning av verdier som er frembrakt ved kriminelle handlinger. Loven § 67 gjelder utbytteinndragning, og fastsetter at utbytte av en straffbar handling *skal* inndras. Utbytteinndragning er altså obligatorisk. I § 68 er det også åpnet for utvidet inndragning, som innebærer inndragning av utbytte fra straffbare handlinger uten at det påvises hvilken straffbar handling utbyttet stammer fra. Jeg er imidlertid enig med forslagsstillerne i at det kan være grunn til å se på om inndragningsreglene kan effektiviseres ytterligere, slik regjeringen har varslet i Hurdalsplattformen.

I motsetning til den forrige regjeringen som satt da vedtak 446 (2020–2021) ble truffet, har jeg tatt tak i denne saken. Mitt departement har derfor nedsatt en hurtigarbeidende

arbeidsgruppe som blant annet har fått i oppdrag å utarbeide regler om sivilrettslig inndragning. Sivilrettslig inndragning innebærer inndragningsregler med sivilrettslige trekk, slik som lavere beviskrav og løsere tilknytning til behandlingen av en straffesak enn det som gjelder etter de øvrige reglene i straffeloven kapittel 13. Arbeidsgruppen leverte i september 2024 en rapport med forslag til lovendringer, herunder en ny inndragningshjemmel med lempeligere vilkår enn etter gjeldende rett. Rapporten ble sendt på høring 20. september 2024, og vil bli fulgt opp i departementet så snart høringsfristen er utløpt.

Forslag nr. 10: Stortinget ber regjeringen utrede og fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre en fastsatt fordelingsnøkkel for fordelingen av inndratt kriminelt utbytte.

Regjeringen fremmet 22. mars 2024 Meld. St. 15 (2023–2024) *Felles verdier – felles ansvar — Styrket innsats for forebygging og bekjempelse av økonomisk kriminalitet*. Vurdering av muligheten for å opprette et inndragningsfond er omtalt i meldingen.

Det vises til at tiltaket er anbefalt av flere internasjonale organisasjoner og foreslått i innspillrunden til stortingsmeldingen. Opprettelse av et inndragningsfond innebærer at midler som inndras fra kriminalitet øremerkes bestemte samfunnstjenlige formål. Tanken er at slik øremerkning ville kunne motivere til mer bruk av inndragning og dermed bidra til bedre inndragningsresultater i Norge. Et slikt spesialfond er vanligvis regulert for å administrere og redegjøre for mottatte innskudd og overføringer. Det må fremgå tydelig hva midlene skal kunne brukes til, og/eller man må utvikle mekanismer for tildeling av midler. Det er også mulig å sette vilkår om at erstatning til fornærmede skal dekkes først, og at det overskytende går til angitte formål. Tilsyn, åpenhet og rapportering er avgjørende for å opprettholde fondets integritet og ansvarlighet for innholdet. Det er videre viktig at et inndragningsfond innrettes på en slik måte at det ikke gjør politiet avhengig av midlene for å opprettholde nødvendig drift. En slik ordning vil dessuten kunne gi uheldige incentiver ved at politiet legger for stor innsats i arbeidet med inndragning for å skaffe inntekter til etaten. Videre vil det kunne føre til mindre effektiv og mindre demokratisk styrt ressursbruk ved at man ikke får prioritert de viktigste formålene over statsbudsjettet.

Selv om det legges tydelige føringer for tilsyn, åpenhet og rapportering, er regjeringen bekymret for at dette ikke vil være tilstrekkelig for å motvirke de negative sidene. Spørsmålet om å opprette et inndragningsfond i Norge bør derfor ikke utredes ytterligere på det nåværende tidspunktet.

Forslag nr. 11: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre en generell bevæpning av politiet.

Norsk politi er som hovedregel ubevæpnet i den daglige tjeneste, men alt operativt tjenestepersonell i politiet er utdannet og trent til å bruke skytevåpen. For å sikre rask responstid og god beredskap har alle politiets patruljebiler fremskutt lagring av våpen. Politiet har i dag adgang til bevæpning ved sårbare objekter og til patruljering mellom disse. Etter samtykke fra departementet kan Politidirektoratet beslutte bevæpning mellom sårbare objekter i et avgrenset område inntil ett år av gangen. Det er innført

tidsubegrenset bevæpning ved både Oslo lufthavn Gardermoen og Bergen lufthavn Flesland, men mitt departement har ikke mottatt noen anmodning om områdebevæpning.

Spørsmålet om bevæpning av norsk politi har de siste årene vært grundig utredet og vurdert blant annet i NOU 2017:9 *Politi og bevæpning — Legalitet, nødvendighet, forholdsmessighet og ansvarlighet* og sist en i vurdering som en del av flere tema i Maktmiddelutvalgets rapport – Politiets bruk av maktmidler. Maktmiddelutvalget har sett på politiets samlede bruk av maktmidler og presenterer et oppdatert kunnskapsgrunnlag. Utvalget beskriver, vurderer og anbefaler forskjellige modeller og tiltak. Maktmiddelutvalgets rapport har vært på høring og mitt departement jobber med å vurdere og følge opp ulike forslag. Det er for tidlig å konkludere når det gjelder eventuelle endringer når det gjelder politiets adgang til bevæpning, herunder eventuelt muligheter for geografiske begrensninger.

Forslag nr. 12: Stortinget ber regjeringen gjennomføre et prøveprosjekt for automatisk skuddeteksjon i Oslo.

Mitt departement er kjent med at enkelte byer i andre land har innført slike ordninger. Det er den lokale politimesteren som ut fra lokal kunnskap må vurdere hvilke tiltak som kan være nyttige tilpasset det lokale trusselbildet. Jeg er ikke kjent med politimestrenes syn på nytten eller behovet for et slikt tiltak, og om det eventuelt er nødvendig med departementets involvering. Mitt departement har derfor ikke et beslutningsgrunnlag for å mene noe om et slikt tiltak.

Forslag nr. 13: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å få etablert et system for automatisk grensekontroll basert på biometri.

Jeg deler forslagsstillernes bekymring over grensekryssende gjengkriminalitet. Effektiv grensekontroll er et viktig virkemiddel for å bekjempe grensekryssende kriminalitet.

Norge har siden 2001 vært tilknyttet Schengen-samarbeidet. Schengen-landene gjennomfører på vegne av hverandre en enhetlig kontroll av alle reisende som reiser inn til Schengen-området over den felles yttergrensen.

Vi foretar løpende vurderinger av om det er behov for å styrke grensekontrollen, både gjennom økt bruk ny teknologi og økt samarbeid med naboland. Kontrollateters tilstedeværelse på grensa er viktig. Det er videre viktig kontinuerlig å forsterke samarbeidet mellom ulike aktører på grensen. Det er viktig både av hensyn til effektiv kriminalitetsbekjempelse og nasjonal sikkerhet.

Regjeringen har forsterket og intensivert grensekontrollen etter at vi tiltrådte, i motsetning til hva tidligere regjeringer har gjort.

I yttergrensekontrollen gjennomføres allerede i dag identitetskontroll basert på biometriske kjennetegn av alle EU/EØS-borgere. Schengen-landene har over tid arbeidet

for å innføre et felles inn- og utreiseprogram som skal registrere blant annet biometriske kjennetegn for alle tredjelandsborgere som reiser til Schengen-området for kortere tid, og som nå ligger an til å bli innført i 2025. Uansett kontrollmetode vil alle som krysser den felles yttergrensen bli kontrollert for å klarlegge deres identitet, for, blant annet gjennom oppslag i relevante databaser, å avdekke om de utgjør en trussel mot vår indre sikkerhet eller offentlige orden.

Unntaksvis, og for en begrenset periode, kan det innføres tilsvarende kontroll også ved passering av indre grenser. Det kan også gjennomføres kunnskapsbaserte kontroller, forutsatt at kontrollene i innretning og omfang ikke i realiteten utgjør grensekontroll. Begrensningene i å kontrollere reisende over de indre grensene er heller ikke til hinder for at politiet som et ordinært, kriminalitetsbekjempende tiltak er tilstede i grenseområdene. Dette prioriterer regjeringen. En eventuell innføring av nye systemer for biometrisk kontroll av reisende som et kriminalitetsbekjempende tiltak måtte tilpasses dette handlingsrommet.

For øvrig kan jeg nevne at Norge og Sverige etablerer en felles politistasjon på Magnormoen. Dette er et prosjekt som har hatt høy prioritet for denne regjeringen, og som også medfører styrket tilstedeværelse på grensen i dette området.

Forslag nr. 14: Stortinget ber regjeringen fremme lovendringsforslag som gjør full bruk av det nasjonale handlingsrommet for varetektsfengsling og for idømmelse av fengselsstraff for lovbrøtere under 18 år som domfelles for gjengrelatert kriminalitet.

FNs barnekonvensjon gjelder direkte som norsk rett gjennom menneskerettsloven, og skal gis forrang ved eventuell motstrid med andre norske lovbestemmelser. Det følger av FNs barnekonvensjon artikkel 37 bokstav b at pågrepelse, frihetsberøvelse eller fengsling av barn skal skje på «lovlig måte» og bare benyttes som «en siste utvei» og «for et kortest mulig tidsrom». Artikkel 37 må leses på bakgrunn av artikkel 3 nr. 1, som slår fast at «barnets beste» skal være et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn. Artikkel 40 fastsetter at barn som beskyldes for eller finnes å ha begått et straffbart forhold, har rett til å bli behandlet på en måte som blant annet «tar hensyn til barnets alder og ønskeligheten av å fremme barnets reintegrering, slik at det påtar seg en konstruktiv rolle i samfunnet». FNs barnekomité har i liten grad konkretisert hva som ligger i kravet om at frihetsberøvelse skal være en «siste utvei», utover at terskelen for fengsel skal være høy og at reaksjonen som ilegges barnet må være proporsjonal. Formuleringen tyder på at ubetinget fengselsstraff bare kan idømmes i tilfeller der andre alternative reaksjoner ikke kan benyttes.

Straffeprosessloven § 184 andre ledd andre punktum bestemmer at personer under 18 år ikke skal varetektsfengsles hvis det ikke er «tvingende nødvendig». Vilkåret «tvingende nødvendig» innebærer et absolutt krav om at det ikke finnes noe alternativ til fengsling, se Prop. 135 L (2010–2011) punkt 14.4 side 171. Når det gjelder idømmelse av fengselsstraff, bestemmer straffeloven § 33 at den som var under 18 år på handlingstidspunktet, bare kan idømmes ubetinget fengsel når det er «særlig påkrevd».

Om vilkåret er oppfylt, må vurderes ut fra lovbruddets art og forholdene ellers. Der andre reaksjonsformer er tilstrekkelige og hensiktsmessige, må disse benyttes. Som hovedregel bør andre reaksjoner være prøvd overfor lovbrøyteren før ubetinget fengselsstraff idømmes, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) side 435. Vurderingstemaet som oppstilles i disse bestemmelsene, er antatt å være i tråd med kravene som stilles i FNs barnekonvensjon, men kravene i konvensjonen kan også utgjøre en selvstendig skranke i den konkrete saken.

Jeg mener at de ytre rammene for varetektsfengsling og idømmelse av fengselsstraff overfor barn, slik disse følger av straffeprosessloven § 184 andre ledd andre punktum og straffeloven § 33, bør ligge fast. For øvrig viser jeg til de nylig vedtatte endringene i reglene om straffereaksjoner overfor barn, som ble foreslått av regjeringen i Prop. 139 L (2022–2023) og i Prop. 114 L (2023–2024).

Forslag nr. 15: Stortinget ber regjeringen utrede og fremme de nødvendige lovendringsforslag for innføring av lukket institusjonsregime som straffereaksjon for straffedømte under 18 år, som erstatning for reaksjonsformen ungdomsstraff, som foreslås avvirket.

Blant annet for å ivareta Norges folkerettslige forpliktelser etter FNs barnekonvensjon, ble de strafferettslige reaksjonene ungdomsstraff og ungdomsoppfølging innført i 2014, etter enstemmig vedtak i Stortinget. Justis- og beredskapsdepartementet har i perioden fra ungdomsreaksjonene ble innført, arbeidet med å kartlegge utfordringer og forbedringspunkter. Kartleggingen har vist at mange unge får hjelp til et liv uten kriminalitet, men også at det har vært utfordringer og et forbedringspotensial.

Regjeringen ønsker å videreutvikle ungdomsstraff og ungdomsoppfølging, og innføre mer effektive virkemidler for å forebygge ny kriminalitet. Som nevnt innledningsvis, fremmet regjeringen Prop. 139 L (2022–2023) høsten 2023. Forslagene trådte i hovedsak i kraft 1. september 2024, etter enstemmig vedtak i Stortinget, jf. endringslov 20. desember 2023 nr. 110. Endringene skal blant annet sikre raskere iverksettelse av straffen, forenkle det rettslige rammeverket for reaksjonene og gi domstolene flere handlingsalternativer og større rom for individuelle vurderinger. Blant annet gis domstolen mulighet til å kombinere ungdomsstraff med ubetinget fengsel, jf. straffeloven § 52 d bokstav a, og kontakt- og oppholdsrestriksjoner med elektronisk kontroll, jf. straffeloven § 52 d bokstav b og § 52 c fjerde og femte ledd. Videre skal det tilrettelegges for et bedre tverrsektorielt samarbeid, og for bygging av relasjoner rundt ungdommen. Fornærmede skal oppleve å bli ivaretatt på en god måte, samtidig som ungdommens rettssikkerhet og rett til medvirkning skal ivaretas. I Prop. 114 L (2023–2024) har regjeringen foreslått flere endringer, og også å legge til rette for at det lokalt kan etableres «hurtigspor» for rask pådømmelse av lovbrudd begått av gjerningspersoner under 18 år. Disse endringene er nettopp vedtatt av Stortinget.

Terskelen for å fengsle barn er høy, men i noen tilfeller vil idømmelse av fengselsstraff være særlig påkrevd. Ungdomsenhetene i kriminalomsorgen ble opprettet for å ivareta Norges internasjonale forpliktelser om å holde barn adskilt fra voksne i fengsel, samt for å sikre en god, helhetlig og rehabiliterende oppfølging av barn som må fengsles. Barn som blir idømt fengselsstraff, gjennomfører i dag som hovedregel straffen ved en av

ungdomsenhetene. Det har de siste to årene vært kapasitetsutfordringer i ungdomsenhetene. Som nevnt innledningsvis ble det derfor i budsjettet for 2024 bevilget midler til to nye plasser ved Ungdomsenhet øst. Disse plassene er nå i bruk. I statsbudsjettet for 2025 foreslår regjeringen ytterligere 145 millioner kroner, for å sikre bedret kapasitet for mindreårige i 2025 og 2026 (inkludert gjennomføring av varetekt med elektronisk kontroll).

Det har over tid, og særlig i det siste, vært utfordringer med en liten gruppe som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet. De er ikke mange, men begår mye kriminalitet og er til stor skade for seg selv og andre. En god del av dem er også under den kriminelle lavalder og har stort behov for oppfølging. Vi har sett at det mangler tiltak og virkemidler overfor denne gruppen, på tvers av sektorer som ivaretar hensynet både til barnets beste og samfunnets behov for å stoppe barna og ungdommene fra å ødelegge for seg selv og andre. Regjeringen har derfor i høst nedsatt en hurtigarbeidende ekspertgruppe ledet av Knut Storberget, som kan bidra til å finne løsninger og vurdere tiltak rettet mot barn og unge som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet, herunder et bo- og rehabiliteringstilbud. Ekspertgruppen har allerede startet arbeidet og skal ha sin rapport ferdig 1. mars 2025.

Forslag nr. 16: Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å opprette et lukket institusjonstilbud for barn under den strafferettslige lavalder som har begått gjentatte eller alvorlige kriminelle handlinger.

Det er innhentet innspill fra Barne- og familiedepartementet til denne besvarelsen.

Barn under 15 år kan ikke straffes, men må ivaretas på andre måter. Det er viktig å finne en balanse som både tar hensyn til barnets beste og ivaretar samfunnsvernet. Det trengs bred og koordinert forebyggende innsats fra flere sektorer. Når vi ikke når frem med forebyggende tiltak for barn under 15 år som begår alvorlige lovbrudd, har barnevernet mulighet til å sette inn mer inngripende tiltak, som institusjonsopphold, for å gi barnet omsorg og behandling. Barnevernets formål er å gi barn nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse, ut fra hensynet til barnets beste. Barnevernstiltak kan ikke begrunnes med straff eller samfunnsvern.

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2025 er det satt av 20 millioner kroner til å prøve ut en pilot i eksisterende barnevernsinstitusjoner for barn med alvorlige atferdsforstyrrelser, innenfor dagens regelverk, med eksempelvis et større innslag av tverrfaglig kompetanse/tverrfaglige team tilknyttet barnet.

Videre vises det til regjeringens institusjonsstrategi: «Vårt felles ansvar – ny retning for barnevernets institusjonstilbud». Strategien viser en ny retning for institusjonsbarnevernet, som vil bedre forutsetningene for å forebygge negativ og skadelig utvikling, herunder kriminalitet. Barn skal oppleve normalitet, barn skal slippe å flytte langt og ofte, og barn skal få god utviklingsstøtte og helsehjelp. Målet er at alle i barnevernsinstitusjoner skal få et helhetlig og individuelt tilpasset tilbud som gir støtte til positiv utvikling.

Barn som begår alvorlig kriminalitet faller ofte mellom flere stoler, fordi de ikke skal straffes som voksne, men heller ikke alltid kan ivaretas godt nok innenfor barnevernets formål og rammer. Som nevnt i merknaden til forslag nr. 15, har regjeringen nedsatt en hurtigarbeidende ekspertgruppe som skal utrede tiltak som kan settes i verk overfor gruppen unge som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Ekspertgruppen skal blant annet utrede rammer, ressurser, kompetanse og lovverk for et bo- og rehabiliteringstilbud, herunder om tilbudet skal gis innenfor eller utenfor barnevernsloven og hvor ansvaret skal ligge. Også mindre inngripende tiltak enn bo- og rehabiliteringstilbud skal vurderes. Ekspertgruppens arbeid skal som nevnt ferdigstilles innen 1. mars 2025.

Forslag nr. 17: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å senke den kriminelle lavalderen fra 15 år til 14 år, slik den var frem til 1987.

Straffeloven § 20 første ledd fastslår at den som på handlingstidspunktet er under 15 år, ikke kan straffes. Også i Danmark, Finland, Island og Sverige er den kriminelle lavalderen 15 år. I Danmark ble den kriminelle lavalderen senket fra 15 år til 14 år i 2010, men justert opp igjen etter mindre enn to år. Evalueringer i ettertid har vist at 14-åringene i denne perioden begikk noe *mer* kriminalitet enn 14-åringene før lavalderen ble senket, og at de som var 13 år mens den kriminelle lavalderen var 14 år, ikke begikk mer kriminalitet i denne perioden sammenlignet med tidligere.

Fra 1896 til 1990 var den kriminelle lavalderen i Norge 14 år. Ved endringslov 12. juni 1987 nr. 51, som trådte i kraft 1. januar 1990, ble lavalderen hevet fra 14 til 15 år. Hevingen ble vedtatt på bakgrunn av departementets forslag i Ot.prp. nr. 26 (1986–87), som fulgte opp et forslag i NOU 1983: 57 *Straffelovgivningen under omforming: Straffelovkommisjonens delutredning I*.

Den kriminelle lavalderen ble sist vurdert under forberedelsen av straffeloven 2005. Departementet ga uttrykk for at det så «med bekymring på omfanget av kriminaliteten begått av barn og unge under 15 år», men at problemet – etter departementets syn – «verken kan eller bør [...] løses ved å senke den kriminelle lavalder». Ingen av høringsinstansene hadde under høringen av NOU 2002: 4 *Ny straffelov – Straffelovkommisjonens delutredning VII* tatt til orde for at disse utfordringene burde løses ved å senke lavalderen. Departementet hadde i flere år dessuten prioritert høyt arbeidet med andre tiltak mot barne- og ungdomskriminalitet. Flere tiltak, herunder lovtiltak, var også iverksatt etter høringen, se Ot.prp. nr. 90 (2003–2004) punkt 15.2 side 216. Den kriminelle lavalderen på 15 år ble derfor opprettholdt.

Jeg er i tvil om å senke den kriminelle lavalderen vil være et hensiktsmessig tiltak for å forebygge og bekjempe kriminalitet blant barn under 15 år. Jeg vil også understreke at å senke lavalderen til 14 år, ikke vil løse utfordringer knyttet til barn *under* 14 år som begår ellers straffbare handlinger. Samfunnet må uansett ha hensiktsmessige virkemidler for å håndtere utfordringer knyttet til barn under den kriminelle lavalderen som begår lovbrudd. Som nevnt i merknaden til forslag nr. 15 og 16, har regjeringen

nedsatt en hurtigarbeidende ekspertgruppe som skal utrede tiltak som kan settes i verk overfor gruppen unge (både over og under 15 år) som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. I mandatet heter det at den kriminelle lavalderen skal ligge fast.

Forslag nr. 18: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at det å rekruttere barn til å begå straffbare handlinger kriminaliseres i et eget straffebud.

Jeg er enig med forslagsstillerne i at rekruttering av barn til å begå straffbare handlinger er alvorlig, og at det er svært bekymringsverdig at kriminelle grupperinger rekrutterer stadig yngre barn. Jeg utelukker derfor ikke at det – utover det strafferettslige medvirkningsansvaret etter straffeloven § 15 – kan være hensiktsmessig med en kriminalisering som den forslagsstillerne etterspør. En slik lovendring er også foreslått i Dokument 8:7 S (2024–2025) (forslag nr. 14). Som jeg viste til i mitt svar til justiskomiteen i den saken, er et mulig behov for en slik lovendring noe jeg allerede er oppmerksom på, og mitt departement vil derfor ta sikte på å utrede spørsmålet nærmere i nær dialog med politiet og påtalemyndigheten i tilknytning til andre mulige lovendringer på dette feltet som det jobbes med. Jeg kommer tilbake til Stortinget når jeg har fått sett nærmere på lovendringsbehovet. Det er for tidlig å si noe om hvordan endelig innretning blir.

Forslag nr. 19: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at taushetsplikt erstattes av en generell informasjonsplikt for alle relevante instanser som jobber med barn og unge som har høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd.

Det vil variere sterkt når det kan antas at det foreligger en risiko for at enkelte barn og unge kan begå alvorlige lovbrudd. De relevante instansene forslaget nevner, vil derfor være nærmest alle instanser som jobber med barn og unge. Dette omfatter for eksempel grunnskolen og den videregående skolen, helsevesenet, politiet, barnevernet, konfliktrådene, Arbeids- og velferdsetaten (NAV) og andre deler av kommunene og fylkeskommunene enn de som gjelder skole og barnevern. For barn og unge med bakgrunn fra andre land vil dette også kunne være utlendings- og integreringsmyndighetene og asylmottakene. Også instanser som påtalemyndigheten og domstolene jobber med barn og unge som har høy risiko for å begå alvorlige lovbrudd, mest typisk i forbindelse med allerede begåtte lovbrudd.

Taushetsplikten er et grunnleggende prinsipp både innenfor forvaltningen, påtalemyndigheten og helsevesenet og i mange tilfeller også for domstolene. Det er helt avgjørende for å kunne yte forsvarlige tjenester at det er mulig å betro seg uten at informasjonen spres videre, og at sensitiv informasjon om personer, for eksempel om sykdom og lignende, heller ikke spres videre. Jeg ser det derfor ikke aktuelt å erstatte taushetsplikten med en informasjonsplikt for store deler av forvaltningen eller for helsevesenet.

For å sikre forsvarlige tjenester og å ivareta andre sentrale hensyn i samfunnet er det like fullt avgjørende at taushetsplikten ikke stenger for nødvendig informasjonsdeling mellom sentrale instanser. Det må derfor foreligge informasjonsplikt og

informasjonsrett som supplerer og gjør unntak fra den taushetsplikten som ellers gjelder. Vi har allerede mange regler om dette i dag, og jeg nevner for det første avvergingsplikten for en rekke alvorlige lovbrudd etter straffeloven § 196 og hjelpeplikten etter straffeloven § 287. Disse pliktene vil ofte innebære informasjon til relevante instanser, og de gjelder uavhengig av alle former for taushetsplikt. Videre nevner jeg meldeplikten til barnevernet etter barnevernsloven § 13-2, som også kommer til uttrykk i flere andre lover, og som også går foran taushetsplikten for forvaltningen og helsevesenet, og helsepersonells opplysningsplikt etter helsepersonelloven kapittel 6 og helsetilsynsloven § 7.

Jeg nevner at i forbindelse med Stortingets behandling av Prop. 139 L (2022–2023) og to representantforslag om gjeng- og organisert kriminalitet, ble det fattet vedtak i Stortinget om å foreta en juridisk gjennomgang av relevant lovverk om taushetsplikt og informasjonsplikt for alle relevante instanser som jobber med barn og unge som har høy risiko for å begå alvorlig lovbrudd, med spesielt henblikk på mulighetsrommet for informasjonsflyt.

Departementet jobber nå med å følge opp dette vedtaket, og vil i sammenheng med dette vurdere om det kan være behov for ytterligere opplysningsplikt knyttet til situasjoner der det foreligger en risiko for at enkelte barn og unge kan begå alvorlige lovbrudd. Slik opplysningsplikt må som nevnt utgjøre et unntak fra den taushetsplikten som ellers gjelder.

Forslag nr. 20: Stortinget ber regjeringen fremme de nødvendige lovendringsforslag for å sikre at beløpsbegrensningen for foreldres objektive erstatningsansvar etter skadeserstatningsloven § 1-2 økes fra 5 000 kroner til 25 000 kroner.

Skadeserstatningsloven § 1-2 nr. 2 fastsetter at uansett egen skyld svarer foreldre for skade voldt forsettlig eller uaktsomt av deres barn under 18 år som de bor sammen med og har omsorgen for, med inntil 5000 kroner for hver enkelt skadevolding. Beløpsgrensen ble sist økt fra 1000 kroner til 5000 kroner ved endringslov 12. mai 1995 nr. 21. I forarbeidene til lovendringen, Ot.prp. nr. 23 (1994–1995) side 5, uttales det:

«Departementet foreslår å auke beløpsgrensa i skadeserstatningsloven § 1-2 nr 2 til 5.000 kroner. Dei fleste høyringsinstansane har gått inn for ei grense på 5.000 kroner eller noko mindre, eller har ikkje hatt merknader. Ei slik heving inneber ei reell skjerping av ansvaret også etter at det er teke omsyn til inflasjonen. Omsynet til at den skadelidne skal få dekt tapet sitt, talar for ei auke utover ei rein indeksregulering. Departementet viser elles til grunngevinga i høyringsbrevet.

På den andre sida vil departementet ikkje gå inn for at grensa vert sett høgare enn til 5.000 kroner, slik nokre få av høyringsinstansane går inn for. Departementet peikar på at ansvaret er objektivt, og er til skilnad frå hovudregelen for skadebotansvar eit ansvar for handlingar valda av andre. Ein bør derfor vere varsam med å heve grensa for mykje. I tilfelle der foreldra sjølv har vist akltøyse ved mangel på tilsyn o l, kan dei bli ansvarlege etter føresegna i

skadeserstatningsloven § 1-2 nr 1. For foreldra sitt skyldansvar gjeld det ikkje nokon beløpsgrense.

Sjølv om departementet meiner at heving av beløpsgrensa kan ha ein viss førebyggjande verknad, er det samstundes klart at årsakene til ungdomshærverk er mange og kompliserte. Framfor alt er det viktig, slik Riksadvokaten peikar på i si høyringsfråsegn, at dei unge sjølv får ei kjensle av ansvar for sine eigne handlingar. Nettopp dét er eit av siktemåla med konfliktrådsordninga. Omsynet til konfliktrådsordninga talar etter departementet sitt syn og mot å setje grensa høgare enn 5.000 kroner. Departementet viser til det som er sagt om dette i høyringsbrevet.

Departementet er merksam på at sjølv eit beløp på 5.000 kroner kan vere høgt for nokre foreldre. Men lempingsregelen i skadeserstatningsloven § 5-2 skal framleis gjelde i desse sakene.»

Forslagsstillerne gir uttrykk for at et skjerpet erstatningsansvar vil være et incentiv for foreldrene til å forhindre at deres barn begir seg inn på en kriminell løpebane, da det kan resultere i at foreldrene blir erstatningsrettslig ansvarlige for barnets handlinger. Selv om det ikke kan utelukkes at en heving av beløpsgrensen vil kunne ha en viss preventiv effekt, mener jeg at en slik effekt er nokså usikker. Det kan blant annet stilles spørsmål ved om det er risikoen for erstatningsansvar som vil påvirke foreldre til å søke å hindre at deres barn begår kriminelle og skadevoldende handlinger. Som det fremgår av forarbeidsuttalelsene som er sitert ovenfor, er det også andre hensyn som kan tale mot en vesentlig heving av beløpsgrensen. Ungdomskriminalitet har kompliserte og sammensatte årsaker. Det er her tale om et objektivt ansvar for foreldrene for barnas handlinger, som gjelder uavhengig av om foreldrene er å bebreide. Det vil uansett følge av skadeserstatningsloven § 1-2 nr. 1 at foreldre plikter å erstatte skade voldt av barn og ungdom under 18 år såfremt de har latt det mangle på tilbørlig tilsyn eller på annen måte ikke har gjort det som etter forholdene er rimelig å kreve av dem for å hindre skadeforvoldelse. Erstatningsansvaret etter denne bestemmelsen gjelder uten beløpsgrense. Det er også viktig at ungdom får en følelse av at de må ta ansvar for egne handlinger. Sett i lys av at beløpsgrensen ikke vært endret siden den nevnte lovendringen i 1995, mener jeg likevel at det kan være grunn til å se nærmere på spørsmålet om beløpsgrensen bør heves, og hvor grensen i så fall bør settes. Jeg mener derfor at dette bør utredes nærmere og eventuelt følges opp gjennom et lovforslag fra regjeringen.

Forslag nr. 21: Stortinget ber regjeringen utrede og fremme de nødvendige lovforslag for å i størst mulig utstrekning redusere kravene til samtykke for tvangsvedtak i barnevernstjenesten.

Det er innhentet innspill fra Barne- og familiedepartementet til denne besvarelsen.

Tiltak etter barnevernsloven kan, som også nevnt i merknaden til forslag nr. 16, ikke begrunnes med straff eller samfunnsvern. Barnevernets formål er å sikre at barn og unge som lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, får nødvendig hjelp, omsorg og beskyttelse til rett tid. Et aktuelt tiltak for barn under den kriminelle

lavalder som har begått alvorlig kriminalitet vil kunne være opphold på barnevernsinstitusjon etter barnevernsloven. Barnevernstiltaket skal ivareta barnets behov for hjelp på grunn av barnets omsorgssituasjon eller atferd. Barnevernets tiltak skal alltid være til barnets beste. Selv om tiltak fra barnevernet aldri kan begrunnes med straff eller samfunnsvern, kan en indirekte konsekvens av opphold i institusjon imidlertid være at samfunnet vernes mot alvorlige skadelige handlinger under oppholdet.

Barn og unge som bor i barnevernsinstitusjon skal få god og forsvarlig omsorg. God omsorg innebærer blant annet at institusjonen skal gi nødvendig vern, beskyttelse og tydelige rammer for å sikre trygghet og god utvikling. Forsvarlig omsorg handler også om å hindre at barn skader seg selv eller andre. Barn som oppholder seg i barnevernsinstitusjoner på grunn av alvorlig atferdsvansker i form av alvorlig og gjentatt kriminalitet, skal gis forsvarlig behandling. Behandlingsinstitusjonene har adgang til å treffe inngripende vedtak om innskrenkninger i barnets bevegelsesfrihet, adgang til besøk og til å bruke elektroniske kommunikasjonsmidler for å beskytte og behandle barna.

Det er allerede tatt flere initiativer fra regjeringens side på området representantforslaget gjelder. Med ny barnevernslov i 2023 ble forskrift om rettigheter og bruk av tvang flyttet fra forskrift til lov. I proposisjonen ble det varslet at Barne- og familiedepartementet vil gjennomgå regelverket for rettigheter og bruk av tvang under opphold i barnevernsinstitusjon. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet har utarbeidet et oppdatert kunnskapsgrunnlag om rettigheter og bruk av tvang på barnevernsinstitusjon, og Barne- og familiedepartementet har innhentet en ekstern rapport om kartlegging og vurdering av handlingsrommet for begrensninger for barn i barnevernsinstitusjon i lys av Norges menneskerettslige forpliktelser. Barne- og familiedepartementet har også mottatt to sentrale utredninger: NOU 2023: 7 *Trygg barndom sikker fremtid – Gjennomgang av rettsikkerheten for barn og foreldre i barnevernet* og NOU 2023: 24 *Med barnet hele vegen – Barnevernsinstitusjoner som har barnas tillit*. Dette inngår i kunnskapsgrunnlaget for regjeringens arbeid med ny kvalitetsreform i barnevernet som er planlagt fremmet våren 2025.

Våren 2024 sendte Barne- og familiedepartementet på høring et forslag til endringer i barnevernsloven som blant annet skal bidra til at barn på institusjon får nødvendig beskyttelse. Forslagene følger blant annet opp forslag i NOU 2023: 24 om å tydeliggjøre institusjonens omsorgsansvar og gi barn bedre digital beskyttelse. Det er blant annet foreslått at institusjonene får hjemmel til å treffe vedtak om innsyn i barnets kommunikasjon dersom det foreligger begrunnet mistanke om at bruk av kommunikasjonsmidler kan utsette barnet for fare eller skade.

Både barn over og under 15 år er omfattet av mandatet til ekspertgruppen som skal utrede tiltak rettet mot barn og unge under 18 år som har store oppfølgingsbehov og begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet. Det vises til omtalen av ekspertgruppen i merknadene til forslag nr. 15, 16 og 17. Ekspertgruppens mandat treffer kjernen av representantenes forslag. Vi vet at det for en liten gruppe, både under og over 15 år, som begår gjentatt eller alvorlig kriminalitet, mangler tiltak som er robuste nok og som ivaretar hensynet til barnets beste og samfunnsvernet. For denne gruppen reiser

behovet for effektiv innsats særlige prinsipielle spørsmål om bruk av blant annet tvang og adgangen til frihetsberøvelse. Ekspertgruppens utredning og forslag til tiltak rettet mot denne gruppen av barn vil inngå i regjeringens videre arbeid mot barne- og ungdomskriminalitet.

Med hilsen

Emilie Mehl

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur